

KARŞILAŞTIRMALI

DEVRİMLER

TARİHİ

DEVİRİM NEDİR?

—> Devrim kavramı bugünün dünyasında aynı ekolde yer alan kişiler için bile tartışmaya açıktır. Ancak sözlük anlamından yola çıkarsak **devir(çağ) ve devirmek** kelimelerine rastlarız.

Köklü bir değişim devrim kavramının temelidir. Devrim kelimesine net bir sınır çizmek zor olduğundan her devrim çeşidi kendi içinde tanımlanmalıdır. Bu süreçler kendi aralarında farklılık gösterse de bu onları devrim niteliğinden uzaklaştırmaz.

- Tarihte bu konuda iki kıstasa bakılır : yapı-özne ve süreklilik-kopuş. Süreklilik ve kopuş birlikte yaşanır. İnsanlık tarihindeki çeşitli devrimlerden bazıları yapısal yani büyük kırılmalara yol açan ancak çok uzun yıllar alan devrimlerdir. Tarım devrimi, teknolojik devrim, kültür devrimi gibi birden fazla devrim türünü bu grubun içerisinde sayabiliriz. Özne üzerinden değerlendirilen devrimler ise siyasi devrimlerdir. Siyasi devrimler hızlı ve net olaylardır, onları tarihsel olarak nitelemek kolayken sanayi devrimi ve tarım devrimi gibi kavramlardan bahsettiğimizde yüzyıl gibi geniş bir süreçten söz etmek gerekir.
- Bu saydıklarımız modernite sonrası devrimlerdir. Modernite öncesinde ise devrimden ziyade ayaklanmalar, direniş ve isyanlara rastlarız. Bu tip toplumsal hareketler “saman alevi” diye nitelendirebileceğimiz tek bir olaya bağlı tepkisellikle ortaya çıkan, kendiliğinden gelişen, herhangi bir örgütlülüğe sahip olmayan, zaman ve mekanla sınırlı, yeni bir dünya tasavvuru olmayan hareketlerdir. Zaman içerisinde modernite-kapitalizm ilişkisine bağlı olarak devrimci hareketi bu isyanlardan ayıran kendine ait kıstasları olmaya başlamıştır.

Kıstaslar

- Devrimci hareketler veya devrim olgusu belli bir yer veya zamanla sınırlı değildir.
- Bir isyan başarıya ulaşmamış, yenilmiş ve devrim neticesine varamamış olsa bile yaygınlığı sayesinde devrimci bir takım dönüşümlere yol açmışsa “devrim” diye nitelendirilebilir. (1848 Devrimi)
- Bir devrimi ortaya çıkaran koşullar ve nedenler ekonomik krizler, üretim araçlarının el değiştirmesi, siyasal rejimin insanlar üzerindeki baskısı devrimin niteliğini belirler.

■

■

■

—> Bir devrimi üç bölümde inceleriz : devrimci durumu ortaya çıkaran neden-şartlar ve süreç, devrimi analiz etmeye yarayan sonuç.

—> Mobilizasyon toplumsal seferberlik manasına gelir.

—> Siyasi devrimler hem sosyal hem idari devrimlerdir. Her zaman aşağıdan yukarıya ilerlemek zorunda değildir.

—> İdeoloji, dış baskılar, devletin çöküşü, siyasi kriz(seçkin-elit çatışması), kırsal kesim-devlet çatışması, savaş, iktisadi kriz, kıtlık, sınıf çatışması gibi maddeler yoksa devrimci kalkışma mümkün değildir, ancak siyaseten devrimin olması mümkün.

—> İktisadi krizler ile devrimler arasında doğrudan bir nedensellik olmasa da korelasyon vardır.

—> Devrimlerin nedenlerini incelerken salt bilgi vererek o devrimsel süreci ve olayları anlatmamalı devrimleri neden-sonuç ilişkisi ekseninde değerlendirmeliyiz. Nedenleri irdelerken de sıralayacağımız birçok neden içerisinde bir hiyerarşi kurmamız gerekmektedir.

Devrim Sürecinin Anlatım Yolları : Betimleyici - Muhasebeci - Analitik - İşlevselci

Betimleyici : Devrimin tarihsel nedensellik içerisinde anlatılması onu çözümlemekten çok resmetmeye yarar. Bu ekol tüm devrimleri biricik olgular haline getirir ve karşılaştırma imkanını elimizden alır.

Analitik : Devrimlerin nedenlerine ve şartlara bakar. Sosyoekonomik yapısal dönüşümlerin tahlilleri ile devrime giden yolu anlatır. Devrimler üzerine ilk kafa yoranlar devrimin hedef aldıkları yani otorite sahibi kimseler (toprak, mülk, üretim araçları sahipleri, din adamları) ve devrimi yapmak isteyen asıl aktörlerdir. Devrimin hedef aldıkları(seçkinciler) devrimin yinelenmesini engellemek için devrimi bir felaket, insanı insanlıktan uzaklaştıran istisnai olaylar olarak nitelendirirler. İnsan psikolojisini baz alarak toplumsal tahliller yapmaya çalışırlar.

İşlevselciler : Devrimci mücadelelere birtakım siyasal rejim değişikliklerinin ve örgün üniversite eğitiminin eşlik etmesiyle devrimci külliyat da değişmeye başlıyor. Modernitenin ve sanayi devriminin insanlığa vaad ettiği refah ve barış geleceğe dair umut sahibi olmalarına neden olduğunu ve kısa sürede bu beklentinin karşılanmaması devrimci hareketi doğurduğunu düşünürler. Egemenin denklemden açlık sorununu çıkararak oluşturduğu bu paradigma bugün hala bile yaygındır.

Muhasebeci : İşlevselcilerin tam tersini söyler. İnsanlar sistemden hem siyasal hem toplumsal anlamda elde edebilecekleri kazancın feda, ettiklerinden daha az olduğunu gördüklerinde devrimci mücadeleye girişirler. Devrimi becerebileceklerine inanan insanlar bedel ödemeye hazır olurlar. (Çatışma ve baskı kuramı)

- **ÖZETLE**

- Devrim kelimesi devirmek-çağ sözcüklerinden gelir. Bir devrimi anlamak için 2 kıstasa bakılır : süreklilik-kopuş ve özne. Birlikte yaşanan süreklilik ve kopuş üzerinden değerlendirilen devrimler yapısal büyük kırılmalara yol açan, uzun zaman alan devrimlerdir (tarım devrimi, kültür devrimi..) Özne üzerinden değerlendirilen devrimler ise hızlı ve net gerçekleşen siyasi devrimlerdir. Bunlar modernite sonrası devrimlerdir. Modernite öncesi devrimden ziyade ayaklanma diyebileceğimiz tek bir olaya bağlı tepkisellikle ortaya çıkan, kendiliğinden gelişen, herhangi bir örgütlülüğe sahip olmayan, zaman ve mekanla sınırlı, yeni bir dünya tasavvuru olmayan hareketler vardır. Bir devrimi devrim yapan ve anlatmaya yarayan nitelikler devrimin zamansız ve mekansızlığı, onu doğuran koşullar, nedenler, devrimin süreci ve sonucudur. Bu süreçler analitik, betimleyici, muhasebeci gibi farklı bakış açılarından anlatılabilir.

İNGİLİZ DEVRİMİ (1640-1688)

1649-1653-1658 : İngiliz Devrimi'nin önemli tarihleri

Burjuva Devrimi Nedir?

- 20.yy'ın ortasında Marksizm'in bir okul olarak ortaya çıkmasıyla burjuva devrimi kavramı İngiliz tarih yazımının da gündemine gelmeye başladı. Asıl tartışma "Burjuva Devrimi nedir?" sorusuyla ortaya çıkıyor. Parlamento burjuva devrimi tanımında önemli bir kavram.

—> **Parlamento** : Büyük ölçüde lordların, soyluların ve din adamlarının oluşturduğu burjuva toplumunun kurumudur. Bir nevi kralların danışma meclisidir.

- Parlamentoya neden ihtiyaç duyuldu? Normanların İngiltere'de kurdukları hükümlanlık çok güçlü bir merkeze dayalı hakimiyet değil. Normanlardan sonra iktidara gelen hanedanlar hakimiyetlerini koruyabilmek için toplumun önde gelen kişilerinin kendi kararlarını desteklemesine ve makul kılmasına ihtiyaç duydu. Kralların siyasi, ekonomik, diplomatik krizler esnasında başvurduğu onun dışında çok sık bir araya gelmeyen bir kurum parlamento. 50, 60 sene bile toplanmayabiliyorlar. Çünkü kral iktidarını tartışmaya ve paylaşımaya açmaktan çekiniyor.

İngiliz Devrimi'nin Tarihsel Süreci

—> İngiliz Devrimi'ni anlamak için öncesindeki tarihsel dönüşümleri de bilmek gerekiyor.

İngiliz Devrimi sırasında mevcut hanedan ailesi Stuart'lar. Onlardan öncesinde ise Tudors ailesi var. 8.Henry ve Tudorsların son hükümlanı olan kızı 1.Elizabeth : önemli iki kişi. Tudors zamanında 16.yy'da İngiltere toplumu ekonomisi dönüşüm geçiriyor. İngiltere'de kapitalizmin doğuşu diyebileceğimiz merkantil dönem yani üretim biçiminin değişime uğradığı dönem.

—> Sanayi devrimi öncesi kapitalizmin ortaya çıktığı, üretim tarzının feodaliteden kapitalizme geçtiği dolayısıyla her iki üretim tarzının da hüküm sürdüğü, ikisinin de ezilenlerinin beraber savaştığı bir dönem. Bu kapitalistleşme kavramına örnek vermek gerekirse ; zanaatkarların giderek sermaye sahibi olması ve kalfalarını işçi olarak çalıştırmaları ve ticaret burjuvazisi söylenebilir.

—> **Ticaret Burjuvazisi** : Uzun mesafeli ticaret yapabilmek için donanma gücü gerekiyor. Donanmayı gitgide geliştirdiklerinden denizlerde hakimler. Deniz ticareti için açılan şirketler devlet desteğiyle geliyor. Bu sebeplerle 16.yy'da aşırı zenginleşen ticaret burjuvazisi ortaya çıkıyor. İktisadi olarak çok güçlenen ticaret burjuvazisi kralın arkasındaki en büyük güç olacak. Burjuva kelime anlamı olarak kent soylusu. Kentler tıpkı parlamento gibi feodalitenin bir parçası. Feodalite çok büyük oranda tarımda geçerli.

—> **Literatürde İngiliz Devrimi**'ne devrim denmez, genelde iç savaş ya da prüten devrim denir. Bunun sebeplerinden birisi ilk bakışta mezhep çatışması olması. Kurumlar farklı mezhep bayrakları altında, dini referanslarla savaşıyorlar. Protestanlar kendilerinden üstün olacak bir güç istemiyorlar. Dini ve siyasi iki boyutta incelenebilir. Dini olarak özgür olma mücadelesi beraberinde iktisadi olarak da özgürlük alanı getiriyor. Merkezi iktidar dini hiyerarşiyi daha rahat kullanabilir. 8.Henry hanedanının kendi üzerinden devam edebilmesi için oluşan Papalık ile evlilik sorunu siyasi bir soruna dönüşüyor ve Anglikan kilisesi kuruluyor. Feodalitenin en önemli kurumlarından biri kilise, kilisenin de en önemli üretim aracı olan toprak. Stuartlar iktidara geldiklerinde merkezi mutlakiyetçi bir iktidar kurabilmek için Roma ve Katolik Kilise'sinin hiyerarşisini kullanarak bir iktidar tesis etme sürecine giriyorlar.

—> İktidarlarını kimseyle paylaşmak istemediklerinden parlamentoyu da istemiyorlar. Kendi mutlakiyetçi iktidarlarını tesis etmek için topluma Katolikliği dayatıyorlar. Bu duruma karşı oluşan tepkiler de Protestanlığın bir savaşına dönüşecek.

—> **Tudorlar zamanında İngiltere deniz ticareti** yapabilmek için birçok devletle savaşmak durumunda kalınıyor. 16.yy'da 1.Elizabeth zamanında ortaya çıkan donanma zamanla İngilterenin sembolü oluyor. Donanma için çok ciddi harcamalar yapılıyor. Yeni gelişmekte olan soylulara topraklar satılıyor, vergilendirmeler yapılıyor. Ortaya ağır borçlar çıkıyor. Stuartlar geldiğinde bu borçlar yüzünden mali krizle karşılaşılıyorlar ve farklı vergiler üretiliyor. Örneğin deniz kenarında bile olmayan kentlerden deniz vergisi alınıyor. Bu durumu parlamentoya danışmak durumunda kaldıklarında tepki alacaklar.

—> **Asılan kral 1.Charles** tahta çıktığında kendi mutlak iktidarını tesis etmek konusunda oldukça kıskanç ve paylaşmak istemiyor. Katolik baskısını meşru buluyor. Varolan kurumları kendisine tabii kılmak ve yeni vergiler koymak istiyor. Aslında 1.Charles'ın politikaları kendinden önceki krallardan çok farklı değil ancak 16.yy'da hem kentte hem kırdaki yaşanan dönüşümler sebebiyle daha önce ortaya çıkmayan toplumsal çalkantılar ortaya çıkmaya başlıyor.

—> **1640 Parlamento'nun toplanması** : 1.Charles her zaman gündeme getirdiği kendi gücünü pekiştirmek için birtakım hukuki kurumlardan, yeni vergilerden ve Katolikle ilgili düzenlemelerden söz ediyor. Parlamento bunu reddediyor ve bazı şartlar sunuyor. Bunlar parlamentonun 3 yılda bir toplanması, vergiler konulurken parlamentonun onayının alınması vs. Parlamentonun hakimiyetini bu yolla tesis etmeye çalışıyorlar.

—> Kralın keyfililiğine karşılar, bunun yerine hukukun üstünlüğünü öneriyorlar. 1.Charles bunları reddediyor ve parlamentoyu dağıtıyor ancak toplumdaki çalkantılar son bulmadığı için parlamento yeniden toplanmak durumunda kalıyorlar.

İngiliz Devrimi bir Burjuva Devrimi Midir?

—> **EVET diyenler** : Kapitalizmin ortaya çıkmasıyla beraber kapitalist üretim tarzının sahibi olan burjuvazi, feodalitenin hakim sınıfı olan aristokrasiye karşı mücadele veriyor. Kapitalizm yükselirken gitgide iktisadi olarak hakim sınıf haline gelen burjuvazi siyasi haklarını ve hukuki haklarını ele geçirmek için kapitalizmin gelişmesini engelleyen unsurları ortadan kaldırmak için siyasi bir devrim gerçekleştiriyor. Feodalite merkezli iktidar yıkıldıktan sonra kapitalist, siyasal liberal sistem kurulacak şartlar meydana geliyor. Bu sebeplerle İngiliz Devrimi'ne burjuva devrimi deniyor. Dini olarak kapitalizme daha uyumlu olan Protestanlığın hakim olduğu, hukukun üstünlüğünün tesis edildiği, liberal sistemin parlamento aracılığıyla birtakım bireysel liberal özgürlüklerin inşa edildiği burjuva düzeni İngiliz Devrimi ile gündeme geliyor.

—> Bu iddianın temel sahibi sanılanın aksine Marksistler değil, liberaller. İngiltere'de 2 tane kavram vardır : tory ve whig, muhafazakarlar ve liberaller. Tarihin whig yorumu der ki : tarihte insanlık devamlı ileriye doğru gider ve bu ilerlemenin karşısında mutlaka gerici güçler vardır. Tarihte insanlığın refahı özgürlüğü için halklar mücadele ederler. Tarihte, bu silsilenin gelişme çizgisi üzerinde özgürlüğe doğru yürünür. Tarihin kendi akışına müdahale olmaz ise özgürlük mutlaklıktır. Liberal parlamenter sistem akışın kendinde varolan sonucudur. Siyasete ve iktisada müdahale olursa insanlık kendi yolundan sapar.

—> Whig yorum, İngiliz Devrimi'nde bu akışı görüyor ve parlamentoyu bir özgürlük timsali olarak nitelendiriyor. Siyasal liberalizmin ortaya çıktığı devrim olduğunu söylüyorlar. Bazı yönleriyle bu anlayışı benimseyen Marksist bir görüş de var. İngiliz Devrimi için kapitalizmin ortaya çıkmasıyla beraber burjuvazinin, feodalitenin son kalıntılarını sildiği bir siyasi kalkışma, dolayısıyla bir burjuva devrimi diyor.

—> Muhafazakar tarihçiler bu tezi eleştiriyorlar. “Bu bir burjuva devrimi ise neden kralı destekleyen en önemli unsur tüccarlardı? Parlemntoda krala karşı savaşan unsurlar arasında neden çok büyük zenginler yoktu?” soruları soruluyor. [Krala karşı savaşanlar arasında burjuvalar yoksa o zaman biz bu devrime nasıl burjuvazi devrimi diyebiliriz?](#)

Feodaliteden kapitalizme geçiş olarak bildiğimiz tartışma İngiliz Devrimi tartışması ile iç içe geçtiği bu noktada bazı birbirine karşıt tezler mevcut.

—> Bazı düşünürler feodalizmden kapitalizme geçişi ve kapitalizmin tanımını [ticaret sermayesini merkeze alan](#) dolayısıyla kentlere bakan bir açıdan yapıyor. Feodaliteyi yıkan dinamiğin, ticari sermayeden gelerek bu iki sınıfı bozduğunu ve kapitalizmi ortaya çıkardığını söylüyor. Kent özgürleştirir diyorlar çünkü taşrada tarımsal üretimde mevcut olan birtakım siyasal bağımlılıklar kentte yoktur, kentte yaşayanlar hukuken daha özgür insanlardır. Kentin kendi iç yapısı vardır. Kentte bu iç yapıyla gelişen ticaretin, feodalitenin sonlarında uzun mesafeli ticaret ve büyük bir birikimin ortaya çıkmasıyla beraber kent menşeli kapitalizmi doğurduğunu düşünüyorlar. Bu özgürleşme ilerleyen zamanlarda taşraya sızarak taşradaki feodal yapıyı çözecek. Dolayısıyla kapitalizme giden yol ticaretten geçer. Peki nasıl olur da ticaretle zenginleşen bu insanlar kapitalizmin gelişmesine giden yolu açmak için çabalamaz?

—> 2.yol feodalitenin dayandığı [tarımı merkeze alır](#). Bu marksistler de der ki bir üretim tarzının ezeni ve ezileni, yani üretim araçlarının sahipleri ve mülksüzleri vardır. Feodalitede de bu ikili mevcuttur, toprak sahibi senyörler ve çalışanı serflerdir. [Tarihin motoru sınıf mücadelesi ise onu okumak için ezen ve ezilen arasındaki ilişkiye bakmak gerekir](#). Bir üretim tarzı ancak kendi iç çelişkileriyle çökebilir ve başka bir sisteme evrilebilir. Dolayısıyla İngiliz Devrimi'nde burjuvaziye değil kapitalistlere bakmak durumundayız. Çünkü kapitalist illa ticaret sermayesinden gelmek zorunda değildir. Bu düşünceye sahip kimseler asıl kapitalist ilişkilerin tarımda ortaya çıktığını düşünürler. İngiliz tüccarları ve parlamento, İngiliz Devrimi'nin ana aktörlerinden birisi olamazdı çünkü yükselmekte olan ticaret burjuvazisi de feodal sistemin bir parçasıydı. [Tüm sermayeleri ve birikimleri, feodal sistemin mantığı içerisinde gelişmişti](#). Dolayısıyla bu feodalizmi yıkabilecek bir dinamik değildi. Feodal sistemin içerisinde işleyen ticaret mekanizmaları kralın varlığını gerektiriyordu. Kralın açtığı yollardan giderek feodal ayrıcalıklarla tekeller sayesinde biriktirdikleri sermaye, feodalizmi yıkamazdı. Bir devrimin niteliğini anlayabilmek için ezen-ezilen ilişkisine bakmak gerekiyor. Tarımdaki üç dinamik kapitalist üretim tarzını ortaya çıkarıyor. Bunlardan ilki büyük toprak sahibi aristokrat dediğimiz senyörlerin kendi topraklarında piyasa için üretim yaparken daha fazla üretim yapmak için -tıpkı kölelikten serfliğe geçiş süreci gibi- emeklerini satarak hayatlarını kazanan serflerle bugün ücretli emek olarak da tabir ettiğimiz sisteme geçtiklerini görüyoruz. Bazı senyörler topraklarındaki serflerini ücretli emeğe dönüştürmeye başlıyorlar. Bazı senyörler ise görece varlıklı olan köylülere(yeomen) topraklarını kiraya veriyorlar. Bu köylüler de kiralık topraklarda kapitalist piyasa için üretim yapmaya başlıyorlar.

—> Yeomenler zenginleştikçe de daha fazla toprağın üzerinde üretim yapıyorlar. Bu topraklar üzerinde etraftan buldukları nüfusla kendilerine üretici devşiriyorlar. Serfleri yine ücretli emekçi olarak kullanıyorlar. Bu tartışmalarda yeomenlerin ilk kapitalistler olduklarını söyleyenler de vardır. Başka görüşler(brener) de büyük senyörlerin kapitalist üretime geçen ilk kişiler olduğunu savunurlar. **Çünkü kapitalizmi bir yerde görmemiz için iki şey şarttır : özgür emek ve kapitalist. Özgür emeğin kapitalist biçimde sömürülmesi için illa ticaretten doğmasına gerek yok. Her burjuva kapitalist değildir önemli olan sermayesini nasıl elde ettiğidir.**

—> Bir görüşe göre tüccarlar içerisinde 2 grup var : krallığa bağlı feodalitenin bir kurumu olan uzun zamanlı tekel tüccarlar ve kentlerde zenginleşmeye başlayan, sermaye biriktiren, tekellere dahil olamadıkları için tepkili olan tüccarlar. Kentlerde orta ölçekte sermayeye sahip olup bu tekellerin feodal ayrıcalıklarına tepki gösteren burjuva kesimi de ortaya çıkan devrime destek oluyor. Aynı zamanda başka bir sermaye birikim türü de oluşuyor : zanaatkarlar. Zanaatkarlar aracılığıyla kentlerde manifaktür ile birlikte başka bir üretim şekli geliyor. Lonca sistemi içerisinde kentsel sanayi üretimi yapan zanaatkarlar zenginleştikçe altlarında kalfa, çırak yani geleceğin ustalarını çalıştırmak yerine ücretli işçi çalıştırıyorlar. Oluşan piyasa içerisinde feodal üretim mantığı bozuluyor. Zenginleşen zanaatkarlar lonca sistemi içerisinde kapitalist üretim tarzını sürdürüyorlar. Zanaatkarlar İngiliz Devrimi'nin radikal unsurlarından. başarılı olamayacaklar.

—> 16.yy'da **çitleme hareketi** : Senyörler piyasanın yüne olan ihtiyacını değerlendirerek hayvancılık yapmaya başlıyor. Hayvancılık için hayvanları otlatacak büyük topraklar lazım, geniş topraklar feodalitede güç demek. Senyörler bu büyük toprakları çitliyorlar ve köylülerin girişini yasaklıyorlar. Bu topraklardan atılan köylüler ya yeomenlerin ya senyörlerin çalışanları haline geliyor ya da kente gidip kapitalistleşmekte olan zanaatkarların manifaktür üretim yapılan fabrikalarında işçi olmaya başlıyor. Dolayısıyla işçi sınıfı doğuyor. Kapitalizmin ortaya çıkması için üretim amaçlarının sahibi sermayedar ve özgür emek sahibi işçi lazım. Tudorlar en başta hayvancılık, ekonomiye destek sağladığı ve yüklü miktarda vergi alabildikleri için desteklese bile giderek sosyal maliyet doğurması sebebiyle çitleme hareketinin önünü almak istiyorlar ancak başarılı olamıyorlar

ÖZETLE ;

—> İngiliz devrimi olurken iktidarda Stuart ailesi var. Stuart ailesinden 8.Henry'nin kızı 1.Elizabeth uzun mesafeli ticaret yapabilmek için donanmaya yatırım yapıyor. Bu yatırımlardan geriye kalan borçlar Tudors ailesine devrediliyor. Aynı zamanda bu uzun mesafeli ticaret, ticaret burjuvazisini doğuruyor ve 16.yy'da İngiliz toplumu üretim sistemini değiştiren bir dönüşüm geçiriyor(merkantil dönem). Ticaret burjuvazisi krallık sayesinde güçlendiği için onların destekçisi haline geliyor. Literatürde İngiliz devriminin niteliği tartışmalı. Çünkü ilk bakışta Katolik-Protestan çatışması gibi gözüküyor. Zaten dini özgürlük ile siyasi özgürlük bağlantılı. 8.Henry'nin papalık ile sorun yaşayıp Anglikan kilisesini kurması, feodalitenin en büyük kurumu olan kilisenin en büyük üretim aracı olan toprak ile ilgili konuları da gündeme getiriyor.

—> Tudorslar’dan 1.Charles iktidara geldiğinde merkeziyetçi meşrutiyetini korumak için Roma ve Katolik kilisesiyle ilişki kuruyor. İktidarlarını paylaşmak istemedikleri için parlamentoya da karşılar ve halka Katolikliği dayatıyorlar. Bu yüzden zamanla iç savaş Katolik-Protestan niteliğine kavuşuyor. Stuartlardan kalan borçlar yüzünden 1.Charles daha çok vergilendirme getirmek ve kendine tabii hukuki kurumlar istiyor. 1640 yılında Parlamento’ya danışmak zorunda kalınca red yiyor. Parlamento ona bazı şartlar sunuyor. Kralın keyfiliğine karşılar, bunun yerine hukukun üstünlüğünü öneriyorlar. 1.Charles bunları reddediyor ve parlamento’yu dağıtıyor ancak toplumdaki çalkantılar son bulmadığı için parlamento yeniden toplanmak durumunda kalıyorlar. İngiliz Devrimine, İngilizler iç savaş demişlerdir. Başta Marksist tarih yazımı olmak üzere bunun bir iç savaş olmakla birlikte İngiliz Devrimi olduğunu ileri süren görüşler de olmuştur. İngiliz Devrimi feodalizmden kapitalizme geçtiğimiz yani orta çağdan modern zamanlara ilerlediğimiz bir dönemde gerçekleşiyor. İçinde yaşadığımız toplum tamamen bu çağda ortaya çıkan dönüşümün ürünü. Bunun kırılma noktaları kabaca 16.yüzyıl olacak (erken modernite). Bu erken modernite yani kapitalizm, bir sistem olarak ortaya çıkıp yerleşecek. Buna bağlı olarak eş zamanlı da devlet sistemleri dönüşecek. Modern devlet ilk defa kurumlarıyla, bürokrasisiyle, ordusuyla, vatandaşıyla, tüketim kalıpları ile karşımıza çıkacak. Feodalizmden kapitalizme geçerken artık üretim ve insani ilişkiler piyasa üzerinden şekillenecek. Pazar ekonomisinde insanlar ihtiyaçlarına cevap vermek için üretim yaparken artık piyasada satabilecekleri malı üretmeye başlayacaklar. Üretim insan ihtiyacı karşılamaktan para kazanmak için yapılan bir faaliyete dönüşüyor. Modern dönemdeki ticari patlamanın temel ürünleri: Şeker/Kahve/Pamuk.

Piyasa Ekonomisinin ortaya çıkışı nasıl oldu?

- Kapitalizm yani piyasa ekonomisi tarımda ortaya çıktı. Topraklara sahip olan yönetici sınıf, piyasaya mal üretmeye başladı. Aristokrasi tüccarlaştı, toprağa bağlı serflerde işçileşti ve tarım işçisi oldu. Kapitalizm yani piyasa ekonomisinin özü ticarettir. Ticari faaliyet feodal dönemde marjinal faaliyet iken esas temel sistemin merkezine yerleşecek ve bu ticari faaliyet genelleşmeye başlayacak. Bunlar iki büyük ekol. Bunların altında piyasa ekonomisinin ortaya çıkışı ile alakalı yüzlerce farklı görüş de var. Kapitalizmi anlatırken karşımıza çıkan yeni olgular putting out (eve iş verme) ya da çitleme hareketi ya da manifaktür (sanayi devrimi öncesi fabrika, üretim atölyesi) ile kapitalist tarım; kentlerde değil toprakta ortaya çıkıyor. Feodalizmdeki toplumsal ilişki düzeni (serflik düzeni) toprak sahibi aristokrat ya da yeomanlar (özgür köylüler) ve tarım işçisi olarak (emeğine karşılık ücretli çalışan köylüler) dönüşecek. Bu nedenledir ki, kapitalizmin ortaya çıkışını kentlerde ve tüccarlarda değil, toprakta ve aristokratlarda aramamız gerekecek.

—> **ÇOK ÖNEMLİ:** İngiliz Devriminin nasıl bir devrim olduğu noktasında çeşitli teoriler ve görüşler ileri sürülmüştür. Püriten devrim, burjuva devrim, egemenler arasında bir güç mücadelesi. **Püriten devrim görüşüne** göre; iç savaş ve bunun sonucundaki devrim 'İngiltere'de dinin, kilisenin, piskoposlar ve başpiskoposlar tarafından yönetilmesi gibi otoriter ya da kilisenin cemaatinin üyeleri tarafından yönetilmesi gibi temsili bir nitelik taşıması sorunuydu. Yani kimi bakımlarından tutucu olmalarına rağmen demokrat nitelikli Püritenlerle ve bunları destekleyen parlamento ile; merkezîyetçi, mutlakîyetçi bir Anglikan kilisesini destekleyen kral arasındaki çatışmadır.

Adada üç krallık var: İngiliz Krallığı, İskoç Krallığı ve İrlanda Krallığı. Fakat İngiltere Kralı olmak bunların üst otoritesi olmak demek. Egemenler arasında güç mücadelesine göre; adadaki krallıklar arasındaki hakimiyet mücadelesi üzerinden devrim gerçekleşmiştir.

—> [Sınıfsal çatışma olarak devrimi ele alan](#) bir diğer yaklaşım da burjuva devrimi olarak tanımlamaktadır. Sınıfsal çatışma olarak devrimi ele alan burjuva devrimine göre, tarihin belirli bir döneminde yani feodaliteden sonra aristokrasiye karşı ticaretle birlikte güçlenen bir burjuva sınıfı ortaya çıktı. Bu burjuva sınıfı ekonomik olarak yükseldi, iktisadi olarak güçlendikten sonra da siyasi alanda da iktidara gelebilmek için devrim yaptı. Böylece aristokrat sınıfı ve kralları yerlerinden etti, halkı ve parlamentoyu iktidara getirdi yani aristokrasiyi bir sınıf olarak iktidardan indirdi kralı da bir muktedir olarak sınırlandırdı.

Sonuç olarak; Bu üç farklı yaklaşımın da açıklamakta zorlandığı tarihsel gerçeklikler var.

Bunların hepsi tam olarak bir şeyi açıklamasa da kısmen de doğrudur. Tarihsel gerçekliğin her zaman için çok boyutlu olduğu gerçeği ile karşı karşıyayız.

[İngiliz Devrimine ‘Püriten Devrim’ tezine değerlendirme;](#)

- Merkezi iktidar olmak isteyen (feodalizmde eşitler arasında birinci) kral; merkeziyetçi ve mutlakiyetçi bir muktedir olmak istiyorsa sadece aristokrasi ve yerel güç sahipleriyle değil kiliseyle de çatışmak durumunda. Çünkü; Kilise Avrupa çapında en önemli toprak sahibi (tarım devrimden sanayi devrimine kadar toprak aynı zamanda en önemli iktisadi güç olarak karşımıza çıkmaktadır). Siyasi parçalanmanın bulunduğu (feodalizm) dönemde merkezi bir örgüt. Bu iki nedenle kilise önemli bir aktör olarak göz önüne alınmalı.

—> İngiliz Devrimine adadaki krallıklar arasındaki mücadele tezine dair değerlendirme;

- Egemenler arasında mücadele yani adadaki üç krallığın (İngiliz, İskoç, İrlanda) arasındaki bir egemenlik mücadelesi üzerinden İngiliz iç savaşını, devrimini okumakta kısmen sorunlu bir yaklaşım. Eğer biz bu tarihsel dönüşüme kraliyetler arasında dersek parlamentoyu hangi kraliyetten taraf göstereceğiz?

—> İngiliz Devrimine 'Burjuva Devrimi' sınıflar arasındaki mücadele tezine dair değerlendirme;

-Sınıfsal çatışma olarak İngiliz devrimini ele alan Marksist teori "İngiliz devriminin iktisadi olarak güçlenen burjuvazinin siyasi alanda da iktidara gelebilmek için devrim yaptığını ileri sürmüştür. Aristokrasi bir sınıf olarak iktidardan indirilmiş kral da bir muktedir olarak sınırlandırılmıştır" açıklamalarıyla devrimi tanımlamışlardır. Fakat şu üç nedenle İngiliz devrimine tam olarak burjuvazi devrimi denilemez: Burjuvazi, nasıl kentler de feodal sistemin parçası ise burjuvazi de bir sınıf olarak (Tüccarlar ya da farklı kesimler...) feodal sınıftır.

Feodalite de ana sınıflar üretimin toprağa dayanması nedeniyle aristokratlar ve serfler iken marjinal bir sınıf olarak burjuvazi de feodal bir sınıf olarak karşımıza çıkmaktadır.

Feodalizmden kapitalizme geçtiğimiz yani orta çağdan modern zamanlara ilerlediğimiz dönemde -tam bu dönüşümde- burjuvazi bir feodal sınıfın parçası olmakla kalmıyor. Çok çok çok zengin burjuvalar da krallar ve oradaki senyörlere muhtaç kalıyorlar çünkü o ticari faaliyetleri onlardan aldıkları izinlerle yürütüyorlar. Onların koydukları kurallar çerçevesinde ticari faaliyetleri sürdürüyorlar. Yükselen kralların verdiği imtiyazlarla burjuvazi yüksek kârlar elde edebiliyor (İmtiyaz: tekel hakları).

—> O sebeptendir ki, büyük büyük tüccarlar İngiliz iç savaşında kralcıdır ama İngiliz devrimi bu kadar da basit değil çünkü diğer yandan da aristokrat kesimin önemli bir kısmı da burjuvazidir. o Aristokrasi sadece doğuştan elde edilen bir şey olmanın ötesine geçecek. Sonradan da kral tarafından aristokrat ilan edilebileceksiniz (aristokratlar vergiden muaf). Bu da bir soylu enflasyonu ortaya çıkaracak yani aristokrat olmak git gide ucuzlayacak. Bu nedenledir ki aristokrasi diye tanımladığımız kesimde burjuvaziden de kimseler olacak.

—> 16. Yüzyıldan sonra ortaya çıkan piyasa ekonomisi ile kapitalistleşenler gerçek Marksist anlamda burjuva olanlar tüccarlar değil aristokratlar. Çünkü kapitalizm İngiltere’de toprakta ortaya çıktığı için kapitalistleşen; toprak da işçi çalıştıran, çitleme yapan aristokratlardır. Aristokrasi burjuvalaşmış ve gerçek anlamda kapitalist sınıf olarak karşımıza çıkmaktadır. Parlamenterlere baktığımızda da bütün politik figürler hemen hemen aristokratlar olacak. Yani bir yandan burjuvazi (tüccarlar ve diğer kesimler...) aristokratlaşırken bir diğer taraftan da gerçek kapitalistler toprak üzerinden piyasa için üretim yapanlar da aristokratların kendisi olacak.

ÇOK ÖNEMLİ: Hem kral saflarında savaşan aristokratlar var (kralın kendisi de aristokrat) hem de krala karşı savaşan aristokratlar var. Hem kral safında savaşan burjuvalar var hem de krala karşı savaşan burjuvalar var. Hem kral safında savaşan Protestanlar/Katolikler var hem de krala karşı savaşan Protestanlar/Katolikler var.

SONUÇ OLARAK: kral kapitalizmin getirdiği dönüşümle beraber mutlak monark olma şansına sahip olacak fakat İngiltere’de 1. Charles o kadar da şanslı olmayacak (çünkü karşısındaki güçler onu dengeleyebilecek güce sahip)

—> Kral okutulacak dua kitabından konulacak vergiye kadar hayatın çeşitli noktalarında mutlakiyetçi bir rejim tesis etmeye çalışacak ancak gücü yetmediği için parlamentodaki muktedirler başta olmak üzere (kralın isteklerini yerine getirmemekle beraber) dağılmama kararı alacaklar. Yaşananlar sadece yöneticiler arasında bir mücadele olmaktan çıkıp eşitlikçi ve özgürlükçü bir damarın ortaya çıkması siyaseten müdahale etmesi ve bu yaşananların bir toplumsal taban bulması ve bu toplumsal tabanın da mevcut müesseses nizamı yıkması ile sonuçlanacak. İşte İngiliz iç savaşını diğer iç savaşlardan ayırıp devrim yapan budur. İngiliz devriminde ilk defa toplumsal sınıflar ayaklanacak ve kendi kurumlarını dönüştürecek ve sonunda parlamento kralı asacaktı.

FRANSIZ DEVRİMİ

- Fransız Devrimi görünür nedenlerinden başında mali kriz gelir. Fransa’da devrim öncesi, Fransız monarşisinin mali yapısını sarsan bu yüzden de Fransadaki siyasal, sosyal, mali düzeni etkileyen bir kriz yaşıyor. Devrim esnasında asılacak olan kral 16.Louis -Maria Antionett’in kocası- özellikle İngiltere ile 7 yıl savaşları yapıp yenilmesinin ve uluslararası alandaki rekabetinden ötürü İngiltereye karşı açılmış Amerikan Bağımsızlık Savaşı’na maddi yardımda bulunmasının mali yükü ile ciddi bir borç batağına saplanıyor. Bir ülkenin mali kriz yaşaması onun iktisadi kriz de yaşadığı manasına gelmez. Mali kriz ve iktisadi kriz başka durumlardır. Maliye devlet hazinesi ile alakalıdır.
- Monarşilerin en önemli özellikleri saray harcamaları ve lüks harcamalardır. Mutlak monarşiyle beraber gösterişçi bir tüketim kültürü ortaya çıkıyor. Sınıflar arası ilişkiler düşünüldüğünde ‘tüketim’ önemli bir özellik. Feodal düzende kral(eşitler arasında 1.) mutlak monark olmak istiyorsanız diğer aristokratlardan farkınız olması gerekiyor. İhtişamlı yemekler düzenleyerek kaymak tabakanın zenginler etrafında örgütlenmeleri bekleniyor. Devrimciler mali düzeni zora sokan bu gösteriştten rahatsız.
- 18.yy’ın sonlarına geldiğimizde tarımsal üretimde yaşanan, iklimsel döngüden kaynaklanan bir kıtlık mevcut. Bu yüzden tüketim maddelerinin temini zorlaşıyor, fiyatlar 4-5 kat artıyor. Ekmek gibi alt sınıflar için çok önemli olan temel ihtiyaç maddeleri bile bulanamıyor. “Ekmek bulamıyorlarsa makarna yesinler” Marie Antoinette’in meşhur sözü bu noktada ortaya çıkacak. Kral 16.Louis kıtlığa rağmen uluslararası güç mücadelesini devam ettiriyor. Mutlak monark olmak merkezi ordunun varlığını da gerektiriyor.

- Bu ordunun harcamaları, askerlerin maaşları, askeri müdahaleler için yeni yol yapımları, egemen olduğun topraklardan haber almak için iletişim altyapıları gibi gelir gerektiren durumlar mevcut. Tüm bunları karşılamak içinse gelirin olması yani vergi alması gerekir.

—> **Fransız devriminin temel tartışması vergi** : Monark mali krizden kurtulmak için ya vergiyi arttırmak ya da yeni vergiler çıkartmak zorunda. Vergiyi halktan alamıyor onlarda zaten para yok. Geriye soylular, kilise ve burjuvazi kalıyor. Ancak Fransa'da İngiltere'nin aksine ortaçağda yaşanmış feodalite sayesinde ayrıcalıklılar sınıfı doğmuş. Soylular ve kilise yani üretmeyenler vergiden muaf. Üretmemelerine rağmen çok büyük toprak sahibi kesim. Bunların karşısında ise üretenler var : mülk sahipleri, zanaatkarlar, köylüler. Bunlar üretiyor ve vergi veriyorlar. Bu durum Fransa'nın ortaçağdan beri gelen en temel problemi. Ortaçağda feodalitenin içinde senyörlerin egemen olduğu, siyasi iktidarın çok parçalı olduğu, kralın sembolik olduğu bir düzen var. 15-16 yy'dan itibaren bu düzen değişerek mutlak monarşi şekline evriliyor. Bu mutlak monarşi içerisinde kralın gücü İngiltere'ye kıyasla daha da yükseliyor. Ortaçağın sonuna geldiğimizde ise bu vergi veren-vermeyen tartışmaları çok ciddi köylü isyanlarına neden oluyor. Egemenler de bu isyanların içinden mutlak monarşi yoluyla çıkıyor. Senyörler, kendi iktidarlarını azaltmak pahasına merkezi iktidar yoluyla köylülerin bastırılmasını tercih ediyor. Köylüler de bu durumdan kısmen de olsa istifade ediyor. Monark köylülerin topraklarını ve küçük aile işletmelerini koruyor. Köylünün yok olmasına izin vermiyor çünkü köylüler ve çiftçiler devlet için önemli bir vergi kaynağı.

İngiliz-Fransız Devrim Farkı : İngiltere’de çitleme hareketleri ile köylüler kırdan kente gitmek zorunda kalmış, topraklarından kovulmuşlardır. Bu da kentteki ücretli emek oranını arttırarak işçi sınıfını doğurmuştur. Ticaret burjuvazisi ise gitgide gelişerek kapitalizme giden yolu hızlandırmıştır. Fransa’da ise soylular ve kilise rant sistemi ile geçinmeye devam ettiğinden, herhangi bir üretimde bulunmamış dolayı kapitalist üretim sürecine giriş gecikmiştir.

- Mali krizin geldiği noktada üretenlerden alınan vergi yetersiz olduğu için vergiden muaf olan kilise ve soylulardan vergi alma yoluna gidiliyor. Bunu yapabilmek için de birtakım mali reformlar gerekli. Bu yüzden 18.yy’da Fransa’nın en ünlü insanları maliyeciler. Monarkı bu mali çıkmazdan kurtarmaya çalışıyorlar. Çıkmaz diyoruz çünkü kilise ve soylular vergi vermeye yanaşmıyor. Üzerine kaldırılabileceğinden çok yük bindirilmiş sıradan halk isyan etmeye başlarken, soylular da vergi vermemek için direniyor. Monark adetta devrimin habercisi olan toplumsal çalkantılarla karşı karşıya kalıyor.

Devrime Giden Süreç

- Her ne kadar Fransız Devrimi 1789’da gerçekleşmiş olsa da süreç çok önceden başlamıştı : **1787-88 yıllarında meydana gelen olaylar.** İngiltere’de olduğu gibi Fransa’da da soylular ve kilisesinin temsil ettiği yerel parlementer kurumlar var. Kral parlamentoya başvurmadan önce 1787 yılında soyluları saraya çağırıyor. Mali reform çabaları sonuçsuz kalan kral ve maliyecileri, soyluları ikna etmek üzere saraya çağırdığında Fransa’nın içinde olduğu ve bu tarihe kadar yönetici elitlerden gizlediği borç batağını ve miktarını açıklıyor. Kral soyluların ikna olacağını sanarken onlar genel meclisin toplanmasını salık veriyorlar(Etat genere). Yüz yıllardır toplanmayan bir meclis dile getiriliyor.

—> Güneydoğu Fransa’da “Kiremit Günleri” : 1787 yılında yerel yöneticiler vergi

kararlarını tanımadıklarını söylüyorlar ve halkla beraber ayaklanıyor. Ordu halkın üzerine yollanıyor ve halk kilisenin çatısını sökerek orduya saldırıyor. Bu direnişle birlikte ordu şehirden ayrılmak zorundan kalıyor.

- Kralın başka çaresi kalmadığı için 1788’de meclisi toplamak üzere çağrı yapıyor. 1789 Mayıs’ında Versay Sarayı’nda meclis toplanıyor. Bu aşamadan sonra Fransız Devrimi başlıyor. Bu noktada **aydınlanmadan** bahsedilir, burjuva ideolojisi de denilir. Fransız Devrimi’ne giden süreçte çok önemli bir etkidir. Amerikan Bağımsızlık Savaşı’nın başarıya ulaşması ve cumhuriyetin kurulması, eşitlik özgürlük ilkelerinin anayasal temellerle birtakım bildirgelerle tesis edilmeye başlanması yani liberal fikriyatının hayata geçmesi Fransa’daki entelektüeller üzerinde etkili olduğunu, dolayısıyla Fransız Devrimi’nin arkasında aydınlanma fikirlerinin etkisi olduğu söylenir.
- **Fransız ekonomisi.** Maliyeler her zaman açık verir. Bu her zaman o ülkenin ekonomisinin de sorunlu olduğunu göstermez. Fransa kadar ya da daha problemlı ülkeler varken neden onlarda devrim yaşanmadı? Peki Fransa’da ne oldu?
- 1789 Ocak ayında sembolik bir risale yayınlamıştı : **3.sınıf nedir?** Genel meclis 3 sınıftan oluşur : soylular, kilise, 3.sınıf-katman-kamara. 3 sınıf halk katmanlarının arasında zenginleşmiş unsurlardır. Tüccarlar, kalburüstü zanaatkarlar, profesyoneller. 1789 yılının Mayıs ayında meclis toplandığında temel tartışma: her sınıf bir araya gelerek mi oy kullanacak yoksa bireysel olarak mı? Eğer bireysel olarak oy kullanılırsa 3.sınıf daha kalabalık, topluluk olarak kullanılacaksa ayrıcalıklara sahip olan soylular ve kilise 2-1önde

- 3.sınıf neyi oluşturuyor? Her şeyi. 3.sınıf mevcut politik sistem içinde neyi temsil ediyor?
Hiçbir şeyi. 3.sınıfın amacı ne ? Bir şey olmak.

—> **Meclis Tartışmaları : Soyluların ayrıcalıklarının kaldırılması- Monarkın yetkilerinin sınırlandırılması.** Monarkın vergiye ilişkin haklarını kısıtlamak ilk öncelikleri. Memur olmanın kolaylaştırılması, fikir hürriyetleri... Meclisten bu konularda bir uzlaşa çıkmayınca ve talepler arttıkça kral meclisi dağıtmak istedi. Haziran aylarına doğru meclis bir anayasa hazırlamadan dağılmama kararı aldı, böylece kralı direkt karşısına aldı. Haziran'ın sonunda kral 3.sınıfın tüm taleplerini reddetti ve meclisi dağıtmak için Versay etrafında ordu bulundurmaya başladı. Bu hareket sayesinde meclis radikalleşiyor ve kendini ulusal meclis ilan ediyor.

—> **14-15 Temmuz Olayları :** Başkent Paris'te kralın ordusunu meclis karşısında kullanmasından korkan kitleler, 14-15 Temmuz'da monarşizmin despotizmini temsil eden, her türlü mutlaki monarşinin sembolü olan Bastille Hapishanesi' ni basarak sembolik anlamda mutlak monarşiyi yıkıyorlar. Kendisini ulusal meclis olarak tanımlayan meclis, bu sefer kurucu meclis(anayasa yapan) olarak ilan ediyor. Bundan sonra tarih siyaseten çok hızlı akmaya başlıyor. 50.000 kişilik kralın ordusundan bağımsız, devrimcilerden oluşan milis hazırlanıyor. Devrim esnasında bu sayı 500-600.000 civarına çıkacak.

—> **Büyük Korku :** Temmuz'dan sonra kralın ya da soyluların karşı-devrimci bir hareket yapacağı bunun da köylüler üzerinde yük getireceği yönünde taşrada yaşanan telaşa verilen isimdir. Temmuz-Ağustos döneminde bu sebepten Fransa'yı köylü isyanları kaplıyor. Köylüler senyörlere karşı ayaklanıyor. Bu ayaklanmalar tüm Fransa'ya yayılınca devrimin kitleselleşmesi sağlanıyor. Kralın başa çıkamadığı isyanlar meclisin iktidarını artırıyor.

- Ağustos ayında feodalitenin kurumlarının, senyör haklarının, soylu ayrıcalıklarının ilga edildiğini açıklamak durumunda kalıyor. Fransız Devrimi'nin önemli hadiselerinden biri olan **İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi**'nin yayınlanmasıdır. Kanun önünde herkesin eşit olacağı yönünde öngöründe bulunan bildirgeler demokrasi ve özgürlük neden gösterilerek yayımlanan temel metinlerdir. Bir önsöz ve 17 maddeden oluşan beyannamenin en ayırt edici özelliği tüm insanlar için yayımlanmış olmasıdır. Bildiride insanların özgür doğduğunu ve eşit yaşamaları gerektiğini, direnme hakkı, egemenliğin esasının millete dayandığı ve hiçkimsenin dini ve sosyal inancından dolayı kınanamayacağı ortaya konmuştur. Daha sonraları ise bu haklar bildirisi, 1791'de kabul edilen Fransız Anayasası'na önsöz olarak eklenmiştir.
- Devrimden 3-4 ay sonra kadınlar geçim güçlüğü yüzünden **“Ekmek Ayaklanması”** adı verilen bir kitlesel yürüyüş gerçekleştiriyorlar. Versay'a yürüyen kadınlarla beraber devrim süreci hızlanıyor. Artık meclisin iradesini de aşan toplumsal patlamalar yaşanıyor.
- **Devrim nasıl devam ediyor?** Her şeyden önce meclis içerisinde çok farklı politik gruplar görülüyor. Bu farklı gruplar arasında devrimin nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine dair ciddi tartışmalar yaşanıyor. 1792'de en radikal dönem başlıyor ve 1.Cumhuriyet ilan ediliyor. 1792'de genel oy hakkı kabul edilecek, 1793'te kraliyet ailesi giyotinle idam edilince Fransa etrafındaki monarkların düşmanlığını kazanıyor. Devrim olduktan sonra Fransa başka ülkelerle savaşmak zorunda kaldığı için çok büyük iktisadi ve mali yüklerle karşı karşıya kalacak. Bu yüzden halkın sorunları çözülmek yerine katlanarak artacak. Bundan dolayı devrim hükümeti savaşmak zorunda yani ordu yaratmak zorunda.

- Bu orduyu ise devrim ideolojisi çerçevesinde anlamlandırıp bir vatandaş ordusu olarak inşa etmeli. Bunun için de vatandaşlaştırma sürecine girilen halka genel haklar verilmesi gerekiyordu : **1792 genel oy hakkı bundan doğmuştur.**
- **1793 ise devrim içinde devrim** olarak yorumlanmıştır. Çünkü iktidara gelen ve iktidara gelmesi devrimin kazanımları geri dönülemez bir hal olsun isteyen Jakobenler 21 Ocak'ta kralı giyotinle idam edecekler. Ayrıca devrim mahkemelerinde karşı devrimci olarak görülen ve iç düşman ilan edilen kimseleri de giyotine yollayacaklardır. Ancak bu durumu yaratan Jakobenlerin önde gelen isimleri de aynı şekilde giyotinle idam edilecektir. Bu nedenle popülerleşmiş olan 'devrim kendi çocuklarını yedi' tespiti yapılacak ve bu yaşananlar nedeniyle 1793 devrim içinde devrim olarak yorumlanacaktır. En çok giyotine gönderilenler : %60 işçi ve köylü, %20 tüccar (yani %80i üçüncü sınıftan insanlar ve üçüncü sınıf yöneticiler tarafından idam edilecekler.)
- **Radikalleşme dalgası** devrim süresince daha fazla toplumsallaşarak devam ederken bu noktada iktidarda olan gruplar bu radikal taleplerin önüne geçebilmek için bir takım tedbirler almak zorunda kalacaklar ve aldıkları en radikal tedbir : **giyotinle idam.** Ve bu durum öyle bir duruma gelecek ki 10 binlerce insanın yok edildiği bir zaman yaşanacak.
- Daha sonra **Direktuar** denilen daha ılımlı döneme girilecek. 1795'ten sonra devrim de yavaş yavaş sona erecek. Sembolik anlamda devrimin sona erdiği tarih 1804 Napolyon'un imparator seçilmesi. 1795 yılında genel oy hakkı geri alınıyor. 1795-1800 tarihlerinde 3'lü konsül var.

—> Fransız devriminde temmuz ağustos aylarında büyük korku yaşanmasıyla birlikte meclis bütün feodalitenin ve senyörlük soyluluk ayrıcalıklarının ortadan kaldırıldığını siyaseten ilan etmişti. Bu durumda **toprak reformu** bekleniyordu ancak olmadı çünkü feodaller şöyle bir argüman sundular, ayrıcalıklar kötüdür kaldırılabilir ancak topraklar bizim özel mülkümüzdür. Bu yüzden şöyle bir karara bağlandı: köylüler senyörlerden kurtulabilirler ancak kendi topraklarını satın alırlarsa. Yani pratik anlamda köylüler için hiçbir değişiklik olmadı. 1789 büyük devrimi bu duruma bir çözüm getiremedi.

Fransız Devrimi Burjuva Devrimi mi?

- 20.yy'da karikatür bir Burjuva Devrimi anlatısı : Fransız Devrimi bir Burjuva Devrimidir

Fransa'da kapitalizm 18.yy boyunca yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlarken önündeki en büyük engel feodal kurumlardı. Bu feodal kurumlar ancak siyaseten ilga edilebilirdi.

Fransız Devrimi'nde çok zenginleşen iktisadi hayatın egemeni olan ancak siyasi egemenliği olmayan burjuvazinin devrim aracılığıyla artık siyaseten de egemen olduğu aristokrasinin ayrıcalıklarına son vererek burjuvazinin de önünün açıldığı tezi. LeFebe.

- **Burjuva Devrimi değildir** : Fransız Devrimi bir burjuva devrimi ise bu devrimin arkasında olan temel dinamiğin bu devrimde savaşılan insanların, ulusal mecliste kendini temsil edenlerin burjuva olması gerekir. Öncelikle Fransız devriminde kendi sınıfsal çıkarlarını bayraklaştırarak aristokraziye ve feodaliteye karşı ayaklanan kesimler burjuvazi değildi. Bütün 18.yy boyunca burjuva sınıfının en temel amacı soylu olmaktı, biriktirdikleri sermayeyi harcadıkları temel yer ise soylu ünvanı almaktı. Bundan dolayı Fransız Devrimi olduğunda soyluların büyük bir kısmı soylu doğan değil, bunu satın alan insanlardı. Dolayısıyla kralların da en büyük gelir kaynaklarından birisi ünvan satmaktı. Her burjuva kapitalist olmak zorunda değildir. Revizyonist okul diyor ki bu kapitalist olmayan zenginleşmenin en büyük amacı sarayın içine girmek. Ayrıcalıklı olma imkanları olduğu için ayrıcalıklılıkla savaşıyor, onlara özeniyorlar. Burjuvazi aristokratlarla savaşmak değil onlardan biri olmak istiyor. Bunun kanıtları : binlerce burjuvanın soylu ünvanı alışı sebebiyle soylu olmanın fiyatının 18.yy'da düşmesi. Bu durumun edebiyata da sonradan görmelik olarak yansması.

Nedensellik - Yapısallık - Rastlantısallık

- **Nedenselci yaklaşıma göre burjuva devrimi diyemeyiz** çünkü mecliste büyük sermaye sahibi ve monarka karşı savaşıyan bir kesim yok, mecliste burjuva yok. Fransız devrimini devamlı radikalleştiren adımlar işçi ve köylü ayaklanmaları. Zira meclisi toplanmaya götüren elitler arası kriz Fransız tarihi boyunca bi çok kez yaşanıyor. Fransız devrimine ayrıcalık veren 100 binlerce insanın ayaklanıp muktedirleşmesidir.
- **Yapısalcı Marksistlerin buna cevabı** : Evet bu olgular doğru ancak Fransız devrimi sonuçları bakımından kapitalizmin ve burjuva devrimini önünü açmıştır, yapısal olarak burjuva devrimidir. Bu anlayış da şu soruyu doğuruyor : devrimde savaşıyan ve devrimi devrim yapan iradenin ötesinde sonucuna bakılarak bir devrime burjuva devrimi denir mi denmez mi? Eğer böyleyse Fransız devrimi gibi bir devrimin yaşanmadığı onlarca ülkede kapitalizm hiç doğmadı mı? Fransa'da devrim olmsa kapitalizm hiç doğmayacak mıydı?
- **Revizyonist okuldan George Taylor Fransız devrim ve öncesinde burjuvaziye inceliyor ve diyor ki** : kapitalist değiller ve burjuva ilkeleri olarak dile getirilen ilkeleri gerçekleştirmek gibi bir amaçları yok. **Fransız devrimi sosyal sonuçları olan siyasal bir devrimdir. Fransız Devrimi öncesi ve sonrasında toplumsal sınıflar arasında büyük bir değişiklik yok.** Soyluluk ayrıcalıklarının devam ettiği, genel oy hakkının olmadığı, kadınların oy veremediği, örgütlenmelerin önünün kesildiği, burjuva eşitliğinin olmadığı bir dönem olarak sürecek. Burjuva hukukunun temel direklerini ortaya çıkaran şey 19.yy' daki devrimlerin kazanımlarıdır.

- Muhafazakarlar der ki, Fransız devrimi bir burjuva devrimi değildir. Bu devrimi toplumsal ve iktisadi olarak tanımlayamayız ve açıklayamayız çünkü Fransız devriminde önce olmuş olan bir çok olay, olgu farklı zamanlarda da gerçekleşmesine rağmen devrim yaşanmadığı için bu olayların illaki Fransız Devrimi'ne yol açtığını iddia edemeyiz. Fransız Devrimi temelde siyasi sonuçları olan siyasal bir olaydır. Bu düşüncelerle nedensellik ve yapısallıktan uzaklaşılarak rastlantısallığa giderler (postmodernizm).

- 1789 ile çok güçlü bir felsefi ekol ortaya çıkacak: postmodernizm (modernite sonrası).

Her şeyin hesap edilebilir, açıklanabilir, pozitivist, öngörülebilir, olacağını düşünen bakış açısı: modernizm. Modernizmin aksine hiçbir şeyin açıklanamayacağını, öngörülemeyen, ileriye doğru ilerleyişin olmadığını, dünyanın belki anlaşılabilirliğini fakat açıklanamayacağını, meta teorilerinin de temelsiz olduğunu iddia eden yaklaşım: postmodernizm. Bundan dolayı tarih, sosyal bilim çalışmalarındaki her şey edebiyattır. Postmodernizm tarihi de karşısına alır. Bundan dolayı da devrim anlatılarını açıklama girişiminin de yanlış ve temelsiz olduğunu söyler. Bunun yerine de ortaya alternatif bir yaklaşım koymaz çünkü açıklanamayacağını düşünüyor. O halde postmodernistlere göre 1789 herhangi bir politik olaydır. Bilinememezlik yani tesadüf (zorunluluk karşısında tesadüf) sözkonusudur. Postmodernistler, her ne kadar iyi niyetli yola çıkılsa da devrimci kalkışmaların ya hüsrarla ya da kanla sonuçlanacak bazı olaylara sebebiyet verdiğini düşünürler (muhafazakâr ekol).

Fransa'da kapitalizm tarımda ortaya çıkmadıysa nerede ortaya çıktı?

- Marks'ın devrimci olmayan yol dediği yolla gerçekleşmiştir: ticaret sermayesinin, soyluluğa yatırım yapmayan tüccarların sermayesini -daha çok zanaatkarları- üretim araçlarından koparmaması yolu. Bir tüccarın, bir zanaatkara gidip onun üretim araçlarıyla bağlarını koparmadan bir madde vermesi, zanaatkarın da bu maddeyi işleyip tüccara geri vermesi durumu. Yani zanaatkarları kendi üretim araçlarına sahip olmalarına rağmen işçileştirmek. Fransa'da üretim araçları üzerindeki mülkiyetini ya da hakimiyetini kaybetmiş zanaatkarların işçileştiğini ve bundan dolayı ilk sosyalist fikriyatın ve en büyük kitlesel işçi hareketlerinin zanaatkarlar olduğunu 19.yy'da göreceğiz
- İşçi sınıfı İngiltere'de topraktan bağı kopmuş kitlelerken, Fransa'da monarşinin köylülünün vergilerine dayanması sebebiyle küçük üreticinin devam etmesi ve toprakların küçülmesiyle beraber bu topraklarda zenginleşerek tarımda kapitalistleşme imkanı ortadan kalktı. Ortaya çıkan zenginlik rantiyer olmayı teşvik ettirdi. Revizyonistler Fransa'da saray kapitalizminden, asalak kapitalizminden söz ederler.
- Kapitalizm 1789'dan önce de var. Devrim olmasaydı da kapitalizm gelişecekti çünkü kapitalizmin gelişmesi için bi takım hukuki gereklilikler ve siyasi reformlar gerekli olsa da olmadığı noktada kapitalizm ortaya çıkmaz denemez. Fransız Devrimi'ne burjuva devrimi diyenlerin temel argümanı sanayinin gelişimi : Sanayi kapitalizmi Fransız Devrimi'nden Fransa'da gelişmiştir. Bu düşünce doğrudur ancak kapitalizmin temel dinamiğinin illa sanayi olması gerekmez. Kapitalizmi tanımlayan temel dinamik üretim araçlarının sahibiyle üretim araçlarından yoksul olan iki kesim arasında ki üretim ilişkisidir.

!!! Devrimleri ortaya çıkaran, Fransız ve İngiliz Devrimi'ni devrim yapan ne burjuvazi ne mutlak monarşi. Tek bir olgu var : **HALKIN KENDİ MÜCADELESİ İÇİN AYAKLANMASI VE ÖRGÜTLÜ MÜCADELENİN GÜCÜ**. Feodalizmi yıkan asıl mücadele üretim araçları sahipleriyle üretim araçlarından yoksun olan insanlar arasındadır.

- Fransız Devriminin dönemlerini de çeşitli şekilde tasnif edilebilmektedir. Bizler dönemleri dört sınıfta ele alacağız : 1)5 Mayıs 1789 öncesi dönem
2)5 Mayıs 1789 Etajenero toplanması/ 17 Haziran 1789 – 1 Ekim 1791 Kurucu Meclisi/
1 Ekim 1791 – 20 Eylül Yasama Meclis
3) 20 Eylül 1792 – 26 Ekim 1795 Konvansiyon Meclisi
4) 28 Ekim 1795 – 9 Kasım 1799 Direktuvar Dönemi
- Fransız devrimi, bütün Avrupa tarihi ve Dünya tarihi için bir dönüm noktası olarak kabul edilecek fakat **1917 Rus devrimi ile Fransız devrimi bu konumunu biraz yitirecektir.**
- Kilise, Fransız devriminde İngiliz devrimine nazaran çok daha büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Fransa'da kral kiliseyi direkt karşısına alamamaktadır. Katoliklik Fransa için önemli ve hatta modern zamanlarda oluşacak Fransız kimliğinin de önemli bir parçası. Kiliseyi karşısına alamadığı için İngiltere'den farklı olarak Fransa birtakım kaynaklardan yoksun. Kilisenin malına el koyamamakla birlikte kilise iktidar aygıtı olarak da bir blok halinde mevcut.
- 1789'a giderken; Fransa'da ikili bir sosyal problem var. Mutlak monark ile aristokrasi arasında bir çatışma var (sınıf içi bir çatışma). Yönetilenler, üreticiler ile egemenler arasında çatallaşan bir çatışma var.

- Fransa'yı 1789'a götürecek süreci anlamak için sadece bir mali problemden öte iktidarın aynı zamanda meşruiyet sorunu ile karşı karşıya kaldığını da göz önünde bulundurmalıyız. Fransız devriminin yakın ve uzak nedenlerine bakıldığında kimi tarihçiler 'iç aydınlanma' ve 'dış aydınlanma' olarak aydınlanmanın da doğrudan devrime etki ettiğini ileri sürmüşlerdir. Ancak, bu aydınlanma düşünürlerinin fikirleri kendiliğinden devrime yol açmamaktadır. Bu fikirlerin gelişimi ise devrimlerin nedeni olmaktan çok sonucu olmaktadır. Fakat aydınlanmanın etkisi de tamamen yadsınmamalıdır. Montesquieu, Voltaire, Jean Jack Rousseau, Diderot gibi kimi aydınların fikirleri ancak yönetici elitlere ulaşmıştır. Aydınlanma kiteselleşmekten ziyade yönetici elit arasında var oluyordu.

- Kral (16. Louis) soyluları Versay sarayına çağırıyor (1787). Vergiye neden ihtiyacı olduğunu ve maliyenin zor durumda olduğunu açıklıyor. Soylular, bu vergi ihtiyacının ne kadar gerçek olduğunu ve devletin mali açıdan ne kadar aciz olduğunu görüyorlar. Soylular vergi vermek istemedikleri için kralın etejeneroyu toplaması gerektiğini söyleyecekler. (Feodalitede 'parlamentolar' belirli bir amaç ve zamanla toplanıyordu.)
- Kral ancak iki sene sonra etejeneroyu toplayabilecek (5 Mayıs 1789). Etajenero toplandıktan sonra 2 tartışma yaşanacak: Vergiyi kim verecek? (Aristokrasi ve kilise vergiden muaf. Kral vergi vermelerini talep edecek). Kişi olarak mı oy kullanılacak yoksa kesimler mi kullanacak?

- 1789 haziranından itibaren mevcut olan toplumsal çalkantılar ve siyasal çatışma artık yavaş yavaş devrim halini alacak. Çünkü Etajenero'daki (1789 mayıs) mücadele egemenler arasında bir çatışma iken haziran ayında geri dönülemez, engellenemez bir toplumsal çatışmaya dönüşecek. Meclisle beraber hukuki ve siyasi bir forma taşınacak (Bu meclis aynı İngiliz Devriminde olduğu gibi kendi silahlı gücünü toplayacak.)
- 1789 Haziran ve temmuzunda kral, Paris'ten Versay'a kaçacak.Kralın Versay'da etajeneroyu dağıtma kararı aldığı duyulduktan sonra sembolik hadise gerçekleşecek. 14-15 Temmuz'da Bastille hapishanesi basılacak yani monarşinin despotizmini temsil eden hapishanenin yakılması ile 14-15 Temmuz'da artık etajenero krala karşı baş kaldırmış olacak. 'Paris – Versay ikiliği' yani ikili iktidar görülmüştür (3. Kesimin ktidarı: Paris, Kralın iktidarı: Versay)
- Toplumsal çalkantı ve siyasi çatışma temmuzdan itibaren devrimci bir hal alacak ve tarihin akışı hızlanacak. Kralın meclisi dağıtacağına dair duyulan korku, meclisin kendisini hiçbir zaman dağıtmayacağı ilanı ve asker toplamasına yol açan süreç ile meclis kendisini kral karşısında konumlandırarak. Kırdada kralın yeni vergiler koyacağı dedikoduları ortaya çıkacak (ayaklı gazete, fısıltı gazetesi/ büyük korku denilen hadise). Köylüler buna karşı ayaklanacak ve Fransa taşrasında senyörlere ve aristokrasiye karşı ayıklanacaklar (Kendi topraklarının 'efendisi' olduklarını -bir anlamda- sosyal olarak söylemiş olacaklar).

- Fransız devriminde de İngiliz devriminde olduğu gibi net, keskin, sınırları tayin edilebilecek ayırım yapmak çok zordur. Hem kral saflarında savaşılan aristokratlar var (kralın kendisi de aristokrat) hem de krala karşı savaşılan aristokratlar var. Hem kral safında savaşılan burjuvalar var hem de krala karşı savaşılan burjuvalar var. Hem kral safında savaşılan Protestanlar/Katolikler var hem de krala karşı savaşılan Protestanlar/Katolikler var.
- Marksistler ya da bu teoriye inananlar : Burjuvazi ekonomik olarak yükseliyor fakat kapitalizm bu feodal hukuk ve siyaset düzeni yüzünden iktisadi alanda ilerleyemiyor. Bu nedenle kapitalizmin egemen sınıfı olan (tartışmalıdır) burjuvanın da ilerlemesine mâni oluyordu. Burjuvazi sadece siyasal ayrıcalıklara sahip olmak için veya bunlara karşı çıkmak için değil aynı zamanda kendisine zenginlik bahşeden piyasanın da serbest olarak işleyebilmesi gerekiyordu. Yani burjuvazi piyasanın daha iyi işlemesi için feodal düzenin ortadan kaldırılmasına, kendisinin de bu gücünü siyasete tercüme etmesi gerektiğine gerekiyordu (siyasi özgürlük sahibi olması gerekiyordu). Bunlardan dolayı burjuva devrimi gerekliliği vardı.
- Muhafazakâr ekolden beslenmeyen ama devrimi burjuva devrimi olarak nitelemeyenler ise dünyadaki siyasi devrimler ya da devrimler modernite ile ortaya çıkıyor ancak bu devrimleri ne burjuvazi gerçekleştiriyor ne de bunların sonucunda burjuvazi toplum ortaya çıkıyor, demişlerdir. Devrimi bir sınıf ve ideoloji ile eşitlemek mümkün değildir. Her sınıfın/kesimin ayrı politik gündemleri olacak, bu kesimlerden bazı kimseler hedeflerine ulaşırken yine aynı kesimden bazı kimseler hedeflerine de ulaşamayacaklar, diyeceklerdir.

- **Burjuva devrim teorisine inanan Marksist ve liberaller** diyorlar ki; evet, kapitalizm ortaya çıkarken 1789 gibi birtakım devrimler olmalıydı ve oldu. Bu devrimler sayesinde hukuki ve siyasi eşitlikler ve özgürlükler dünyaya geldi ve yaygınlaştı.
 - **Bu teoriye karşı çıkan 2 görüş** : Kapitalizmin hâkim olabilmesi için ya da siyasi liberalizmin gelmesi için burjuva devrimine ihtiyaç yoktu. Çünkü bu haklar aşağıdaki sınıfların mücadelesi ile kazanılmıştı (sosyal mücadeleler, işçi hareketleri, kadın hareketleri...).
- Muhafazakâr görüş** : bu bir burjuva devrimi değildir Bu (tesadüfen) kötü yönetimin yol açtığı siyasi bir olaydır. Öncesinde ve sonrasında açıklama getirebileceğimiz bir olay değildir.

1848 Devrimleri

—> 1848 Devrimleri, Avrupa’da yayılan ve “Halkların Baharı” veya “Milletler Baharı” olarak da bilinen bir dizi toplumsal ve siyasi ayaklanmayı ifade eder. Bu devrimler, Fransa’da başlayarak Almanya, İtalya, Avusturya, Macaristan, Prusya, Belçika, Hollanda gibi birçok ülkeye yayıldı ve o dönemdeki otoriter yönetimlere, aristokrasiye ve ekonomik eşitsizliklere karşı halkın tepkisini yansıttı.

- **Siyasi ve Sosyal Nedenler** : Milliyetçilik hareketlerinin, liberalizmin güçlenmesi ve bunların bağımsızlığa dönüştürülmek istenmesi. Özellikle İtalya ve Almanya gibi bölgelerde milliyetçilik fikri güçlenmişti. İnsanlar, birleşik ve bağımsız ulus-devletler kurmak istiyordu.
- **Ekonomik Nedenler** : Sanayi devrimi ile ortaya çıkan işçi sınıfının bir takım sosyal haklar talep etmesi, işsizliğin artması, tarımda kötü hasatların kıtlığa neden oluşu.

1848 Devrimleri’nin Yayılışı

- **Fransa**: Kral, işçilerin sorunlarını çözmeyi ihmal etmiş, kişi hürriyetlerini kısıtlamış, şahsi iktidarını kuvvetlendirme yoluna gitmiştir. Bu durum, ihtilâlin patlak vermesine neden oldu. ihtilalin çıkmasında liberallerin ve sosyalistlerin büyük etkisi olmuştur. 22 Şubat 1848’de Paris’te başlayan ayaklanmalar, Kral Louis-Philippe’in tahttan çekilmesine ve İkinci Fransız Cumhuriyeti’nin kurulmasına yol açtı. Sosyal hukuk devleti kavramı doğmuştur. Halka seçim hakkı tanınmıştır. Ölüm cezası kaldırılmış ve esir ticareti yasaklanmıştır. Fransa’daki bu gelişme, Avrupa’nın diğer ülkelerine ilham kaynağı oldu. Avrupa’da sosyalist akımlar yayılmaya başlamıştır.

- **Almanya:** Alman devletlerinde, halk anayasa, basın özgürlüğü ve siyasi haklar talep etti. Frankfurt Parlamentosu kuruldu ancak bu parlamentonun kararları güçlü bir merkezi otoriteye dönüşemediği için başarısız oldu. Almanya'da siyasi birliğin kurulmasına zemin hazırlanmıştır.
- **İtalya:** İtalyan yarımadasında devrimler, hem Avusturya'ya karşı bağımsızlık mücadelesi hem de yarımadanın birleşmesi amacıyla gerçekleştirildi. Ancak bu hareketler Avusturya İmparatorluğu tarafından bastırıldı. İtalya ve Avrupa'da krallar, uyruklarına yeni haklar vermişlerdir. Siyasi birliğe zemin hazırlanmıştır.
- **Avusturya-Macaristan:** Macaristan'da milliyetçi lider Lajos Kossuth önderliğinde bağımsızlık mücadelesi başladı. Viyana'daki ayaklanmalar, Avusturya İmparatoru'nun reform sözü vermesine yol açtı. Ancak bu vaatler kısa süre içinde geri çekildi ve hareketler bastırıldı. Avusturya'da toprak köleliği kaldırılmıştır.
- Çekler, Polonyalılar ve Romanyalılar gibi farklı milletler de özgürlük ve bağımsızlık için harekete geçti. İngiltere'de seçim hakları genişletilmiş ve işçi sınıfına yeni haklar verilmiştir. Rusya, bu ihtilâllerden 20. yüzyılın başlarına kadar fazla zarar görmemiştir.
- Devrimler kısa vadede büyük ölçüde başarısız oldu. Pek çok ülkede eski düzen yeniden güç kazandı ve hareketler şiddetle bastırıldı. Uzun vadede ise liberal ve demokratik fikirler kalıcı etkiler bıraktı. Ulus-devlet kavramı güçlendi. İşçi sınıfının ve sosyalist hareketlerin önem kazandığı görüldü. 19.yüzyılın sonlarına doğru Avrupa'da daha liberal yönetimlerin oluşmasının temelini attı. 1848 Devrimleri, kısa sürede sönse de Avrupa'nın modernleşme ve demokratikleşme sürecinin önemli bir dönüm noktasıdır.

1848 Devrimleri Sonrasında 19.yy Gelişmeleri

- 1848, işçi sınıfının tarih sahnesine girmesini sağlamakta birlikte işçi sınıfından bir takım aktörleri ve farklı ideolojileri gündeme getirdiği için önemlidir. Ancak 1848 devrimlerinde hala örgütlenme, siyasi partiler, STK'lar, sendikalar yani formel örgütlenme mevcut değildir. Bu oluşumlar, ayaklanmaların arttığı süreçlerde ön plana çıkan lider kişilikler ve onların etrafında toplanan siyasi gruplar sayesinde varolmuştur. Bu sonra ise siyasi partileri oluşturmuş olacaklar. Dünyada ortaya çıkmış tüm siyasi partiler hep yasa dışı ortaya çıkmıştır. 1848 dünyasında hala sanayi devriminin çok net sonuçları ortaya çıkmış değildir hala bir orta çağ kenti görünümündedirler. işçileşmesi, ekonominin dönüşümü vs önemli kentlerde toplumsal dinamik ortaya çıkarmıştı. 1848'le beraber özellikle kentlerde zanaatkarların devrimci kalkışmaları ve işçileşmeleri, ekonominin dönüşümü gibi önemli toplumsal dinamikler meydana gelmişti. Modern işçi sınıfı yavaş yavaş ortaya çıkıyordu. 19.yy'da ahlak ekonomisinin içinden gelen zanaatkarlar daha dünyevi, seküler, alternatif ideolojiler ortaya çıkarmaya başladı. 19.yy'da hem siyasi hem de edebi alanda ütopyanın yaygınlaşması, romantik düşünceler doğurdu. 1848 devrimlerinde, sokak ve barikatlarda, devrimci kalkışmaların öznesi olarak gördüğümüz zanaatkarlar aynı zamanda düşünce dünyasında da boy göstermeye başladı. Mesela Pierre Joseph Proudhon, hem işçidir hem de anarşist düşüncenin önemli isimlerinden biridir. Daha önce ilahiyat tartışması formatında olan devrimci fikirler yavaş yavaş dünyevileşiyor. 19.yy pozitivist fikriyatın, akla olan inancın arttığı seküler çağdır. Akıl Çağı da denilen bu çağda düşünce dünyevileşiyor. Bunun sebebi 19.yy'da sanayi devriminin yavaş yavaş sonuçlarının ortaya çıkmasıdır.

- 1848 devrimi bastırılırken yeni liderler ortaya çıkıyor (Bernard gibi). Bu liderler varoluş amaçlarını devrim yapmak olarak tanımlar ve bunun için çalışırlar. Bu liderler kitlelerin ortak hareket etmesi için çevreler oluştururlar. Bunu yapan en önemli eylemci Blanqui'dir. 1848'den sonra devrimciler "hücre tipi örgüt" dediğimiz gizli örgütlenme tipini kullanacaklar. Her hücreden bir kişinin, başka hücreden bir kişi ile irtibat kurması ile oluşan örgütlenme tipinin dağıtılması çok zor. Bildiğimiz siyasi partilerin çoğu böyle örgütlenmişlerdir.
- 1848 devriminin bitimiyle 1.Devrimler Çağı kapanıyor. 1848-1877 arasında ki döneme ise sermaye çağı deniliyor. Sermaye çağında kapitalizm üst düzeyde artıyor. Sermaye çağının en önemli özelliği Paris komünü dışında bir devrimin olmamasıdır. Sermaye döneminin önemli sembolleri vardır. Dünya mamüllerini pazara sürmek amacıyla arttırılan demiryolu inşaları, demiryolunda özellikle buharlı tren önem arz eder. Deniz taşımacılığında önemli figür olan buharlı gemi ve bu ticaret araçlarını çalıştırmak için gerekli olan kömür ve madencilik. Kentsel dönüşüm ve bunun için gerekli olan taş, demir-çelik. Bunlar sermayenin 19.yy'da yatırım yaptığı şeylerdir. Sermaye büyüdükçe yeni yatırımlar da ortaya çıkıyor. Mesela bunun en büyük örneği Süveyş kanalıdır. 19.yy'ın harikasıdır. Süveyş Kanalı sayesinde Dünya'nın iki önemli merkezi olan ipek ve baharat yoluna güvenli sulardan gidilebilir. 19.yy merkezileşme politikalarını hayata geçirmeyi önemli kılmıştır. 1880'ler dönemi ikinci sanayi devrimidir, kimya ve elektrik ön plandadır.

- 1848'den sonra devrimci kalkışmalarda durulma söz konusudur ancak 19.yy'da toplumsal hareketlerin tamamen yok olduğunu söyleyemeyiz. Sendikalar ortaya çıkıyor. Bunun sonucunda ise siyasal partiler yaygınlaşmaya ve kitleselleşmeye başlıyor. Birbirleriyle bağlantılı olarak kitle siyaseti, örgütlü işçi sınıfı hareketleri, yöneticilere karşı suikast eylemleri de yaygınlaşıyor. Bunun yanında da sermaye çağı dünyaya hakim oluyor ve sömürge artıyor. 19.yy'da özellikle Afrika ve Asya'da bağımsızlık ilanları çoğalıyor. 1877-1914 arası imparatorluklar çağıdır. Bu çağ sermaye çağının bir üst evresidir. Çünkü imparatorluklar çağında emperyalist düşünce artacak ve bloklaşma meydana gelecek. Sonucunda ise 1914-1918 1.Dünya Savaşı ve 1939 2.Dünya Savaşı meydana gelmiştir. İmparatorluklar çağından sonraki döneme ise aşırılıklar dönemi deniliyor.

20.yy Gelişmeleri

- 20.yy başında ciddi iktisadi kriz var ve romantik çağ artık yok. 20.yy karamsar bir çağ ve bu çağda bloklaşma ve savaşlar söz konusu. Petrol önem kazandığı 20.yy'ın 2 süper gücü ABD ve SSCB olacak. 20.yy uluslar çağı olmasına rağmen iki egemen devlet de ulus devlet değil. Teorik olarak ulusçu ama homojen nüfusa sahip olmayan devletler. 20.yy'ın en önemli sembolü kurtuluş mücadeleleri. Antikolonyal mücadele vermiş ülkelere örnek olarak Mısır, Küba, Hindistan. Aslında bu mücadelelerin temeli işçi- köylü hareketlerine dayanıyor. 19.yy'da marksistler tarafından ortadan kalkacağı düşünülen köylü sınıfı 20.yy'da hala önemli bir sınıf.

- Kapitalist merkez ülkelerde bastırılan devrimlerin içerisinde çıkan sendikal hareketler 19.yy'da yasadışı olmasına rağmen iki dünya savaşı arasında sosyal demokrat partiler yükselişe geçiyor. 2.Dünya Savaşı'ndan sonra ise Fransa, Almanya, İngiltere gibi pek çok ülkede sosyalist partiler iktidara geliyor. Komünizmi benimseyen ülke sayısı giderek artıyor ve antkolonyal mücadele veren ülkelerde sosyalist rejimler uygulanıyor. 20.yy'ın ortasında antkolonyal mücadeleler veren ve bu mücadeleleri mümkün kılan kesimler iktidara geçiyor. 1.Dünya Savaşı'dan sonra ortaya çıkan önemli değişikliklerden biri erkek oranının azalması ve kadınların toplum içindeki yerinin artmasıydı. 2.Dünya Savaşı'ndan sonra kadınların toplumdaki yeri daha da artıyor ve en önemlisi kadınlar oy hakkı gini önemli siyasal özgürlüklerin sahibi olabiliyorlar.

68 KUŞAĞI

- ABD'deki siyahilerin özgürlük mücadeleleri, Fransa'da başını öğrencilerin çektiği, işçilerin de aktörü olduğu devrimci hareketler 68 kuşağı patlamasının yaşanmasına sebep olmuştur. 68 kuşağı süresince tüm dünyada devrimci bir dalga söz konusu. Bu devrimci dalganın en üst motivasyonu özgürlük. Tüm dünyada siyasal toplumsal hareketler her türlü iktidara karşı çıkıyorlar. Anarşist hareketler tekrardan artış gösteriyor. 1968'de bir iktidar karşıtlığı, özyönetim anlayışının benimsenmesi mevcut, komün hayat, özgürlük motivasyonu mevcut. 1968 kendisine giyim ve müzik açısından alt kültür yarattacak. Fakat sonunda 68 kapitalizme yenilecek ve her şeyi metalaştırılacak, kapitalizm tarafından içselleştirilecek. 70'lerin sonunda çıkan buhran ve kriz ile 68 ruhu dağılacak. İçinden belli baskı grupları çıkacak : feminizm, ekolojik hareket, hayvan hakları.

- 1968'in devrimci mücadeleleri ne iktidar olabildiler ne de iktidarı yıkabildiler. Bu yüzden kapitalizmin onları içselleştirmesiyle başarısızlığa uğrayacaklar. 1980-90'lar ise devrimci hareketlerin berhava edildiği karanlık bir çağdır. Bu karanlık çağda buna tepkisiz kalmayan insanlık kendiliğindenci toplumsal patlamalar oluşturacak. Ekmek isyanları buuna örnektir. Ekmek isyanlarının en büyük özelliği sadece tepki ortaya koyulmasıdır. Alternatif bir gelecek önermesi yoktur. Bu sebeple bir devrimci mücadele değildir. Günümüzde mevcut olan isyanlar da ütopya ve siyasal özne eksikliği sebebiyle devrimci kalkışma niteliğine sahip değillerdir.

1848-1968 Karşılaştırması

- **1848** → Demokrasi, özgürlük, ulusal egemenlik ve ekonomik adalet amaçlanmıştır. Avrupa'nın büyük bir kısmında (Fransa, Almanya, İtalya, Avusturya-Macaristan, vb.) etkili olmuştur. Çeşitli sınıflardan insanlar (işçiler, köylüler, liberal burjuvazi) katılmıştır. Ancak liderlik genellikle liberal aydınlar ve burjuvazi tarafından yürütülmüştür. Hareketlerin çoğu silahlı çatışmalara dayanmıştır. Kısa süreli başarılar elde edilmiştir ancak birçok devrim bastırılmıştır. Kısa vadede çoğu devrim başarısız olmuş ve monarşiler güçlerini korumuştur. Ancak uzun vadede anayasal düzenlerin tesis edilmesi, ulusal birliğin sağlanması ve demokratik reformlar gibi konularda etkili olmuştur. Örneğin, Almanya ve İtalya'nın ulusal birlik süreçleri bu devrimlerden ilham almıştır.

- **1968 Kuşığı** —> Bireysel özgürlük, cinsiyet eşitliği, ırkçılığın sona ermesi, savaş karşıtlığı, çevre bilinci ve kültürel değişim amaçlanmıştır. ABD, Fransa, Almanya, Çekoslovakya, Japonya ve Latin Amerika gibi çok daha geniş bir coğrafyayı kapsar. Üniversite öğrencileri, entelektüeller ve gençlik öncüdür. Marksizm, anarşizm, yeni sol ve karşı kültür akımları etkilidir. İşçi sınıfı bu hareketlere zaman zaman katılmışsa da, asıl liderlik gençlik kuşağına aittir. Ayrıca kadınlar, feministler ve ırksal azınlıklar da önemli bir rol oynamıştır. Sokak protestoları, oturma eylemleri, işgaller ve grevler gibi barışçıl yöntemler ön plandadır. Ancak yer yer şiddet olayları da görülmüştür. 1968 kültürel bir devrim niteliği taşır. Doğrudan bir siyasi dönüşüm yaratmamış olsa da, uzun vadede kültürel normları, eğitim sistemini ve bireysel hakları derinden etkilemiştir. Feminist hareket, çevre bilinci ve otoriteye karşı bireysel hakların genişlemesi gibi sonuçları vardır.
- **1988 Devrimleri**, modern ulus-devletlerin ve demokratikleşmenin önünü açan bir politik hareketler dizisi olarak değerlendirilebilir. 1968 Kuşığı ise bireysel haklar, kültürel özgürlük ve modern toplumun eleştirisi açısından büyük bir dönüm noktasıdır. Her iki hareket de mevcut düzenin sınırlarını zorlamış, toplumların dönüşümüne zemin hazırlamıştır. Ancak 1988 daha çok ekonomik ve politik, 1968 ise kültürel ve bireysel taleplerle öne çıkar.

PARİS KOMÜNÜ(1848-1871)

- Yapısal olarak çok önemli nedenleri yoktur ama sembolik olarak çok önemlidir. Fransa 1870'de Almanya'nın Sedan Zaferi ile büyük bir hezimete uğruyor. Bunun sonucunda 3.Napolyon esir düşüyor ve Fransız ordusu dağılıyor. Ardından Paris'te bir ayaklanma ortaya çıkıyor, kırmızı bayrak belediye binasından çekiliyor ve Paris'te bir komün kuruluyor. Fransız ordusu dağıldığı için komünü bastırarak bir güç yoktur.
- **Neden önemlidir?** Paris komünü başarılı olamasa önemli bir miras bırakmıştır: tarihte ilk defa bir ütopya olan komünizm yani halkın kendi kendini yönetmesi ve bunu dünyevilikle ilişkilendirerek, bir takım kararlarla hayata geçirmeye çalışmasının örneğidir. Alınan kararlardan bazıları; kendi kendini yöneten bir askeri güç, genel oya dayanan seçim olması, basın hürriyeti, polis teşkilatlarının durdurulması isteğidir. Paris savunma altında olduğu için ulusal savunma hükümeti kuruluyor. Bu noktada birtakım önemli liderler ortaya çıkıyor : Blanqui'ciler, Proudhon'cular, anarşistler, Jakobinler... Alınan sembolik kararlardan biri de kırmızı bayrağın resmi bayrak ilan edilmesi. Devlet- din işlerini birbirlerinden ayırdığını ilan ediyorlar. Kuşatma süresince kira ödemelerini durduruyorlar, rehine verilmiş iş aletlerinin hepsinin geri verilmesi ve insanların çalışabilmesi sağlanıyor. Ticari borçlar erteleniyor, borçların faizleri kaldırılıyor. Ulusal milisteki askerlerin eşlerine ya da gayrimişru eşlerine maaş bağlanıyor. Herkese temel eğitim hakkı veriliyor. Sahipleri tarafından terk edilmiş fabrikaların işçiler tarafından çalıştırılmaya devam ettirilmesi gibi pek kararla hareket giderek radikalize oluyor. En radikal kararları ise komitelerin, öz yönetim örgütlerinin kurulması ve seçimdir ve 3.Cumhuriyet'in ilanıdır.

- Geri çağırılma ilkesi kapsamında yeni yönetim seçebilme özgürlükleri bir süre sonra kaosa sebep olacak. Hem Paris'in kendi içerisinde hem de Paris'le Fransa arasında bir irtibat kopukluğu oluştucağı. İrtibat kopukluğu ise alman ordusuna karşı direnişte zorluklara sebep olacak. Alman ordusu Paris'e doğru ilerlerken her komite kendi mahallesini koruduğu için topyekün bir Paris savunmasını sağlayamayacaklar. Bundan dolayı Paris Komünü binlerce insanın soykırımıyla kanlı bir şekilde bastırılacak. 1848'den sonra kentleşmeyle beraber idarecilerin ilk yaptıkları şey surları yıkmak olmuştur. Onların yerine büyük caddeler, bulvarlar açılmıştır. Bu caddelerin açılmasının en temel sebebi barikat kurulmasını engellemek ve şehre hakim olmaktır. Paris komününün yenilgi sebeplerinden biri de bu caddeler sayesinde barikatların çok rahat ortadan kaldırılabilmesidir. Bu yüzden Paris komünü çok fazla direnememiştir.
- 19.yy tüm bu dünyevileşmenin yanında sermaye çağı olması bakımından da önemlidir. 19.yy'da tekel ekonomisi ve bankacılık artmış, sanayi sermayesiyle finans sermayesi birleşmeye başlamış dolayısıyla holdingleşme ortaya çıkmıştır. Bunun yanında iletişim ve taşıma teknolojileri ile birlikte devletlerin merkezileşme politikası da artmıştır. Bu durumun sonucu olarak kitlelerin örgütlenip siyasete müdahale etmeye başladığını görüyoruz. İnsanların kitlesel olarak üye oldukları siyasi partiler oluşacaktır, kitle siyaseti gelişecektir. Artık bu çağda seçkinler kendilerini halka açmaya başlıyor çünkü halkın rızasını kazanmaya önem veriyorlar. Seçkinler bir kitle hareketi olarak milliyetçiliği ve muhafazakarlığı desteklemeye başlıyor. Eğer halkı seçkinler eğitmezse, devrimciler eğitip istenmeyen hareketliliklerin doğmasını sebep olabilir, diye düşünüyorlar.

- Karşı tarafta diğer siyasi partiler ve sendikalar var. Kitle mobilizasyonu arttığı için kitleleşme de artıyor. Bu noktada artık genel oy hakkından da korkulmamaya başlanıyor. Genel oy hakkı sayesinde siyasi partiler kitleleşiyor. Milli çıkarlar çerçevesinde ülkeleri yönetmeye başlıyorlar. Sendikalar yaygınlaşıyor sendikalardan da siyasi partiler ortaya çıkıyor. Daha sonra 2.devrim çağı başlayacak ve bunların çoğu kapitalizmin yakın çevresinde meydana geliyor.
 - 2.İmparatorluk Dönemi Fransa'nın çok önemli yapısal dönüşümler geçirdiği bir yıl. 1848 Devrimleriyle beraber işsizlik artıyor ve "lumpen proleterya" kavramını tanıyoruz
- Bonapartizm, devletin görevi özerkliği

ANAYASAL DEVRİMLER

- 23 Temmuz 1908 Osmanlı Devrimi / 2.Meşrutiyetin İlanı / JönTürkler Devrimi

—> Tıpkı İngiliz ve Fransız Devrimleri'nde olduğu gibi 1908 devriminde de pek çok yorumlama mevcuttur. Bunun temel sebebi ise ezilenlerin, yeni bir gelecek tasavvur edenlerin ; tarihte geriye dönük olarak kendilerine bir öncü aramaları bundan dolayı da halk ayaklanmalarına, devrimci dönüşümlere pozitif bir değer atfederek okumalarıdır. Seçkinler ise devrim kelimesini kullanmaktan imtina edip devrimcilerin katkılarını görmezden gelerek, saklayarak okumaya çalışırlar. Devrimlerin toplumsal kökenlerini denklem dışı bırakarak birtakım siyasi hareketlerle sınırlandırmaya çalışırlar.

—> 1908 Devrimi “halksız devrim, sınıfsız devrim, yukarıdan devrim, burjuvazisiz burjuva devrimi” gibi pek çok tanımlamaya sahiptir. 1908'in yaygın görüş ise bir devrim değil askeri müdahale olduğu yönünde. Aslında sivil ama daha çok askeri bürokrasinin, devleti kurtarmak amacıyla siyasete müdahale ettiği dolayısıyla yukardan aşağıya ilerleyen darbeci geleneğin başlatıldığı devrimdir. Sol yazına göre ise Marksizmin sınıflı toplumların belli bir aşamasında göreceğimizi düşündüğü burjuva devriminin bir örneği, burjuvazinin güçlü olmadığı, devletin önyak olduğu ama sonuç itibarıyla burjuva kazanımların olduğu gecikmiş bir burjuva devrimidir. Avrupa'nın etkili kadroların altını çizmek için verdiği isim ise JönTürkler Devrimidir.

—> Hocaya göre hepsi yanlış. İngiliz ve Fransız Devrimi'nde yapılan tartışmalar 1908'den farklı çünkü bilgi üzerine inşa edilmişler. Osmanlı tarih yazımında bu mevcut değil. 1908 devrimine dair tartışmalar, teorik çıkarsamalar yapmayı sağlayacak tarihsel çalışmalar içermiyor. Dolayısıyla devrimin toplumsal kökenlerine inmek pek mümkün değil

- **1908 Devrim midir?** 1908'in devrim olup olmama niteliğini ancak önceki devrimlerle benzerliklerini saptayarak anlamaya çalışıyoruz.

—> **Devrim öncesi siyasi-sosyal koşullar:** Neredeyse her devrimin öncesinde gördüğümüz ekonomik krizler 1908 öncesinde de mevcut. 1906-7 Dünya çapında önemli bir iktisadi kriz senesi. Daha önceki devrimlerden bahsederken kapitalizmin ilk büyük krizi 1870, ikinci büyük krizi ise 1929 olduğunu söylemiştik. 1906-7 bu iki krizin arasında geçirilen önemli ekonomik dalgalanmalardan. Dünya ekonomilerine, özellikle tarım alanında bağlı hale gelmiş Osmanlı ekonomisini oldukça kötü etkiliyor. Devrimler tarihinde ekonomik krizlerden doğan isyanlar söz konusu olduğunda hep merkezi konumda olan vergi tartışması, 1906-7 krizini de isyana dönüştürüyor. Vergi doğrudan devletin maliyesini etkilemenin yanında ayrıca üreticiden artık çekme mekanizması. Krizlerle sarsılan maliyelerini halkın elindeki artık parayı alarak iyileştirme yöntemi ise devletlerin sevdiği bir yöntem. 1906-7'de özellikle Doğu Anadolu'da, Kürt, Ermeni ve Alevi'lerin yaygın olduğu coğrafyada bu yöntemin kullanımına dayanarak vergi isyanı yaşanıyor. Farklı sosyal ve ekonomik sınıflar bir arada ayaklanıyorlar. Telgrafhaneleri basarak, 2.Abdülhamide telgraf çekip bu vergileri ödemeyeceklerini bildiriyorlar. 1907'nin ortalarına kadar vergi isyanları sürüyor. O sırada yurtdışında sürgünde olan Jöntürkler bu ayaklanmalarla iletişime geçerek onları siyasallaştırmaya çalışıyorlar. Bu ayaklanmalar da diğer devrimler öncesinde mevcut olan ayaklanmalar gibi kendiliğinden olma özelliğın taşıyor. Mart 1908'de Osmanlı sanayisi için önemli yerlerden biri olan Uşak'ta halıcılık sektöründe çalışan işçiler tarihte de örneğini gördüğümüz "makina kırıcı"lık yapıyor. Çeşitli sınıflarda gitgide hareketlilik artmaya başlıyor.

—> 1903 İlinden Ayaklanması : Bulgar- Makedon Ayaklanması. 1908 öncesi önemli toplumsal hareketlerden biridir. Bir yanıla etnik, bir yanıla 19.yy'da gördüğümüz vergi ve toprak kullanımına dair köylü ayaklanmalarının önemli bir örneğı. 19 yy boyunca tanzimat reformları, tarımdaki kapitalistleşme, metalaşma, ticarileşme gibi Avrupa'da da rastladığımız dönüşümler Balkanlar'da köylüleri kendi iktisadi çıkarları için isyan etmeye zorlamıştı. Aynı zamanda İç Makedonya Devrimci Örgütü gibi dağlarda yavaş yavaş gerilla savaşı, komitacılık yürütecek örgütleri tarih sahnesinde görölmeye başlanmıştı. Şehirlerde aydınlar, milliyetçi fikirler çerçevesinde örgütlenmeye başlayacak; köylüler toplumsal huzursuzluklarını bir şekilde devlet karşıtı isyanlara dönüştürerek, dini, milli bağımsız kurtuluş yolunda örgütleneceklerdi. Örgütlerin kendi içerisinde de homojenik olmadığı, bağımsızlığın olup olmayacağı ya da nasıl olacağı hususundaki fikir ayrılıklarının kanlı olaylar doğuracağı kozmopolit dönem 1908' giden yolda önemli bir adım.

—>1908 öncesi gittikçe radikalleşen eylemler meydana geliyor. Rusya'da, Avrupa'da olduğu gibi Osmanlı'da da bombalama eylemleri yapılıyor. 1895'te Abdülhamid'e karşı yapılan bombalı suikast girişimi JönTürkler tarafından şiirlerle kutlanıyor. Birbirleriyle de çatışmalar yaşayan Ermeni, Kürt halklarının ayaklanmaları zamanla Hınçak-Taşnak gibi örgütler çerçevesinde sosyalist ya da etnik ayaklanmalara dönüşüyor. Ermeniler Osmanlı Bankası'nı basarak taleplerini Abdülhamit'e iletiyorlar. Balkanlar'da Bulgar komitacılarla, Makedon dağlarında gerilla mücadelesi sürüyor. Tüm bunlara dayanarak 1908 öncesinde diğer devrimler gibi siyasal ve toplumsal çalkantılar olduğunu söyleyebiliyoruz.

—> Devrimin Aktörleri

İngiliz, Fransız ve 1848 Devrimleri'nde olduğu gibi 1908'de aktörler çeşitli toplumsal kesimler ve birtakım orta sınıfa ait unsurlar. Bu unsurlar köylüler, yeni işçi sınıfı yani zanaatkarlar, burjuva nitelikleri tartışmalı olan tüccarlar, eşraf ve profesyoneller diye isimlendirilen avukat, öğretmen, doktor gibi meslek erbabları. Bu sınıfların ortaya çıkışını anlamak için 19.yy'daki temel dinamikleri anlamak gerekiyor. Dinamiklerden ilki modern devletin doğuşu. Modern devlet ulaşım ve iletişim altyapıları, modern eğitim sistemi, ordu ve bürokrasi gibi gelişmelerle toplumu önemli bir dönüşüme sokuyor. "Batılılaşma" olarak bildiğimiz Islahat Fermanı, Tanzimat Fermanı gibi olayların temelinde evrensel bir olgu var. Modern devletin ortaya çıkışı buna tepki veren toplumsla hareketleri de dönüştürüyor. Osmanlı'nın Dünya piyasalarına entegre olmasıyla birlikte toplumsal üretim özellikle tarım alanında dönüşüme uğruyor. Tarımda kapitalistleşme, ticarileşme ve özel mülkiyet ortaya çıkıyor. 1858'de Arazi Kanunnamesi de özel mülkiyeti tanıyarak bunu kanıtlıyor. Temel üretim birimi olan toprak artık zenginlik kaynağı haline geliyor. Bu noktada hizmet sektörü geliyor ve profesyonel sınıflar ortaya çıkıyor. Profesyoneller ve aydınlar ; eğitim almış, hizmet sektöründe aldıkları eğitimin formasyonunu satarak geçinen ve hizmet sektöründe yer almaları sebebiyle boş zamanları olan, bu zamanda siyasetle uğraşan bir kesimdir. Fransa ve İngiltere'de olduğu gibi ideolojileri oluşturan kadrolar ve siyasi örgütleri kuran kadrolar olacaklardır. Bu grupların bir örneği de Jön Türkler (Türkçe konuşan Müslümanlar). 1889'da Türk Milliyetçisi olarak bilinen İttihat Terakki'nin 4 üyesi tarafından kuruluyor. 1895-96 yıllarında Abdülhamid tarafından fark edilince sürgüne gönderiliyorlar.

—> 1902’de Paris’te ilk JönTürk kongresi toplanıyor. Osmanlı’nın geleceği için toplanmış Ermeni, Arap, Rum, Hristiyan, Türk gibi unsurlar anlaşamadan dağılıyorlar ve 2 kısma ayrılıyorlar. 1902-1907 arasında sürgünde politik bir yaşam sürüyorlar. Önemli gazetecilik faaliyetleri de yürütüyorlar ve bu gazeteleri gizlice Osmanlı’ya ulaştırıyorlar. 1906-7 yıllarında çıkan vergi isyanlarıyla devrim olabileceğine inanarak iki taraf arasında hareketlilik yaşanıyor. 1906’da Manastır’da posta memuru Talat Bey’in etrafında bir siyasi teşkilatlanma doğuyor : İttihat Terakki. Bu gelişmelerin ışığında yeniden bir araya geliyorlar ve anlaşıyorlar. Politik, etnik ve dini farklılıklar ortak mücadeleyi zorlaştırsa da zaman zaman bir araya gelebiliyorlar. 1906’da sonra Müslüman Türkler’in Balkanlar’da kurduğu ağ devleti kurtarmayı ve Türk unsurun devlet içinde daha hakim olmasını amaçlayan bir grup. Bu grup Osmanlı’nın dağılmakta olduğunu bunu ancak bir parlamentonun, meclisin, meşrutiyetin bir arada tutabileceğini savunuyor. Abdülhamid’in istibdat rejimi kurduğunu, anayasayı askıya alması ve meclisi feshetmesinin devlete karşı mücadele veren gruplara meşru bir zemini hazırladığını düşünüyorlar. İstibdat rejimi ortaya kalktığı takdirde barış içinde yaşayabilme düşüncesine güveniyorlar. Osmanlı’nın parçalanmasından korktukları için radikal adımlar atılıyor. Resneli Niyazi’yle beraber askerlerin bir kısmının de dağa çıkmasıyla istibdat rejimi isyanları bastırarak aygıttan mahrum kalıyor ve güç devrimci aktörlere geçiyor. Devrimci hareketlere baktığımızda temelde orduyu yani zor gücünü ikiye bölmeden devrimin gerçekleşmediğini görüyoruz. 1908’de de Haziran ayından Temmuz ayına bu güç dengesi değişimiyle olaylar hızlanıyor. Abdülhamid’e telgraf çekerek meşrutiyeti ilan etmezse İstanbul’a yürüyeceklerini söylüyorlar. Abdülhamid JönTürkler’in askeriye içerisindeki örgütlenmesiyle baş edemiyor.

—> 23 Temmuz gecesi Makedonya’da JönTürkler tarafından meşrutiyet resmen ilan ediliyor ve 24 Temmuz’da Abdülhamit kabul etmek zorunda kalıyor. Hicri takvime göre 10-11 Temmuz’a tekabül eden bu günler 2.Meşrutiyet boyunca tartışılacaktır. Devrim 10 Temmuz’da oldu diyenler ittihatçı, devrimci, 11 Temmuz’da oldu diyenler Abdülhamit yanlısı olarak anılacaktır. Abdülhamit 1909’da 31 Mart olayı sonucunda tahttan indirildiğinde 23 Temmuz Hürriyet Bayramı ilan edilecek ve 1935’te tatil olacaktır.

—> **Devrim sonrası süreç** : 1830, 1848 Devrimleri’nden bahsederken geçmişte yaşanan uzun dönemli yapsial nedenlerden ve devrimi doğuran konjonktürel sebeplerden bahsetmiştik. 1908’in öncesinde de birçok konjonktürel gelişmeler mevcut. Bu gelişimler sayesinde Osmanlı çok ciddi bir dönüşüm geçirdi ve etrafındaki ülkeler gibi anayasal bir devrimle tanıştı. Bu sayede onu karşılaştırılabilir bir devrimler dalgası içine oturttuk. Ancak devrimlerde yapısal nedenler ve şartlar, o devrimin neden o zaman meydana geldiğini bize anlatmaz. Devrimi devrim yapan, onu bir darbeden ayıran devrimden sonra yaşanan süreçtir. Devrim olma niteliğini koşullar değil sonuçlar belirler. Bu bakımdan 1908’in de devrim sonrası sürecine bakmak gerekir. 1908’den sonra diğer devrimlerde olduğu gibi tarih çok hızlı akmıştır ve toplum 4-5 sene içinde dönüşmüştür. Türkiye tarihinde görülen en büyük işçi ayaklanmaları 1908’de yaşanmıştır. 1.5 ay sürüp İttihat Terakki tarafından bastırılmıştır. Birçok sektörde Balkanlar’dan Ege’ye uzanan bir eylemliliktir. 1908 sonrası “basın patlaması” yaşanmıştır. Her konuda siyasi, gündelik, haftalık, sosyalist, feminist çeşitli gazeteler basılmıştır. Onlarca cemiyet ve siyasi örgüt meydana gelecektir. Günlük hayat politize olmuştur. Liman işçileri politik tiyatrolar sergileyecek, sokaklar dolacak. Siyasi cinayetler gündeme gelecek.

—> Doğrudan bir sahibi olmayan toplumsal ve siyasal aktörlerin birbirleriyle mücadele ettikleri kaotik devrimci durum 31 Mart sonrası yavaş yavaş sönecek ve İttihat Terakki örgütü rejimin sahibi haline gelecek. Bulgar komitacıların dağdan inip silahlarını bıraktıkları, meşrutiyete dair isteklerini yasal yollarla tesis etmeye çalıştıkları. kardeşlik, eşitlik, özgürlük idealleri çerçevesinde bir araya geldikleri bir dönem yaşanacak. Ancak bu idealler herkes için farklı anlamlar ifade ettiği için zamanla çatışmalar yaşanacak. 1908 öncesi seferberlik yalnızca egemene biat etmek için var ancak 1908 sonrası devlet toplumu sokakta mobilize ediyor. Kitle siyaseti şekil değiştiriyor.

Anayasal Devrim nedir?

—> Anayasal devrimler, bir ülkede anayasa düzeyinde yapılan köklü ve kapsamlı değişiklikleri ifade eder. Halk hareketleri, devrimler, darbeler veya uluslararası baskılar bu sürecin tetikleyicisi olabilir. Anayasal devrimlerde temel amaç, genellikle daha demokratik, adil ya da modern bir yönetim sistemi oluşturmak, bazen de bir otoriter rejim inşa etmektir. Örneğin, anayasal devrimlerde vatandaşlık hakları yeniden tanımlanabilir, güçler ayrılığı sistemi değiştirilebilir ya da devletin ideolojik temeli farklı bir yapıya evrilebilir. Bu süreçler, genellikle halk oylamaları, kurucu meclisler ya da referandumlarla şekillenir. Ancak her zaman demokratik yöntemlerle gerçekleşmeyebilir; kimi zaman bir grup ya da liderin gücü ele geçirerek yaptığı değişiklikler de anayasal devrim olarak tanımlanabilir. Anayasal devrimler kuşağı içerisinde yer alan devrimler birbiriyle benzemenin yanı sıra İngiliz, Fransız Devrimi ya da çeşitli devrimci hareketlerle de benzerlik göstermektedir.

1905 Rus Devrimi

—> Romanovlar’dan 2.Aleksandır dönemi Fransa’da 3.Napolyon dönemi, İran’da Nasreddin Şah dönemi gibi gelişmelerin yaşandığı bir dönem. Serfliğin ortadan kaldırıldığı, köylü komünlerinin dağıldığı, diğer ülkelere kıyasla dünya ekonomisine entegrasyonun daha ciddi yaşandığı, sanayi vahalarının ortaya çıktığı dönem. Rus İmparatorluğu’nun güneybatısında bugünkü Polonya, Beyaz Rusya alanlarında sanayileşmenin yaşandığı dolayısıyla sanayi işçilerinin de çoğunlukta olduğu bir dönem. Kentteki sanayileşmenin yanısıra köy ekonomisi de önemli bir dönüşüm geçiriyor. “Köylü işçi” diye bir olgu ortaya çıkıyor. Bu olgunun doğuşundaki ana etken tarımda yaşanan dönüşüm. Rusya’da önemli bir köylü komünitesi var. Komünal mülkiyet yani köyde toprak üzerinde yapılan üretimin topyekun olması hali. Topraklar köyün bütün unsurlarına ait, açık toprak sistemi mevcut. Topraklar şeritlere ayrılmış, her aile bir şeridi ekip biçiyor. Devlet mevcut köylü sınıfının proleterleşmesini istemiyor çünkü kentteki proleterya ile sorun yaşamakta. Avrupa’da örneğini gördüğü ayaklanmaları yaşamamak için köylü müşteregi korumaya çalışıyor. Fakat başarılı olamıyor tarım ticarileştikçe köylüler kendi geçimlerini tarımdan sağlayamaz hale geliyorlar. Nüfus artışının da etkisiyle köyüyle bağı kopmamış mevsimsel ya da gündelik olarak çalışmaya kente giden “köylü işçi”ler doğuyor. Kırsal kesimin köy ve kentle olan ikili ilişkisi sayesinde dinamikler tüm Rusya’ya yayılıyor. Köylerde çok fazla olmasa da orta büyüklükte toprak sahipleri ortaya çıkıyor. 19.yy’ da Rusya’da köylü işçiler, sanayi işçileri, sanayi burjuvazisi, aristokrat, ticaret yapan tüccarlar gibi sınıflar mevcut. Yerel tüccarların idari meclisleri bile vardı. Aristokratlar bu dönüşümden Fransa’daki soylular gibi iktisaden güç kaybederek çıkıyorlar.

—> 19.yy boyunca çok önemli köylü isyanları yaşanıyor. Bu isyanlar modern protesto biçimine dönüşürken pek çok aşamadan geçecek. Kendisini çar ilan eden köylü isyan liderleri olacak. Kentlerde kendiliğinden işçi örgütlenmelerin ve isyanları meydana gelecek. Köylü komüniteleri Marksistler açısından önemli tartışmalara yol açacak. Sonradan sosyalist olacak Narobitler, Rusya'daki popüler halkçı gelenek kesimi kapitalizme geçilmeden köydeki komünallerle direkt sosyalizme geçilebileceğini iddia edecekler. Buna karşın Ortodoks Marksizm'inden etkilenmiş Rus Sosyal Demokrat Partisi'ndekiler ise bunun mümkün olmadığını, kapitalizmin geri döndürülemez olduğunu ve köylü komünlerinin yalnızca hukuki bir olgu olarak var olduğunu söyleyecekler. Sosyalizme götürecek durumun kapitalizmin içinden çıkacak burjuva devrimi olduğuna inanıyorlar. Devrim esnasında entelektüellerin en önemli konusu Rusya'yı tanımlayarak devrimci taktikler oluşturmak. Rus toplumu nasıl bir toplumdur sorusu entelektüeller için oldukça önemli. Rus Devrimi'nde 19.yydaki siyasi gelişmeler ışığında oldukça dertlikli ve sert tartışmalar yapan bir entelejansiya mevcut. Siyasi mücadele ve tartışmalar diğer ülkelere kıyasla çok daha radikal çünkü toplumsal hareketler de oldukça radikal. Bunun en büyük sebebi işçi sınıfı hareketliliği. Bugünkü hesaplamalarla yaklaşık 2.5 milyon insanın greve gittiği, bir işçinin yılda 2-3 kez greve gittiği, grevlerin silahlı politik eylemler olarak örgütlendiği ve bunun yalnızca siyasi gruplar sayesinde değil kendiliğinden de olduğu bir dönem. Dolayısıyla siyasi gruplar da bu şekilde radikalize oluyor. 1904'de polis sosyalizmi doğacak. Çarlık grevlerin ve siyasi teşkilatlanmalar yasak olduğu halde bu derece şiddetli olduğunu görünce polislere sendika ve sosyalist örgütler kurduruyorlar. Bu sayede işçilerin gerçek sendikalara gitmesini engellemeyi umuyor.

—> Ancak Çar, rahiplerin ve polislerin öncülük ettiği, işçileri kandırmayı amaçlayan sendikaları da yasaklamak zorunda kalıyor çünkü toplumsal hareketlilik polis sosyalizmini de devrimci duruma dönüştürüyor. **Kanlı Pazar** : 1905 Ocak ayında bir rahip, papaz eşliğinde saraya Çar'ın çok yaşaması gibi barışçıl dileklerle bir yürüyüş düzenliyor. Amaçları papazın Çar'a dilekçe verip, isteklerde bulunması Çar'ın da bunu kabul etmesi bu sayede halkın yaygın inanışını kanıtlamak yönünde. Halk hala Çar'ın iyi birisi olduğunu ancak etrafındakilerin kötü olduğunu dolayısıyla direkt çara ulaşip isteklerini iletirlerse onları anlayacağını düşünmekte. Bu yürüyüşün dilekçesi oluşturulurken Bolşevikler ve Menşevikler de katılıyorlar ve kendi taleplerinin de alınmasını sağlıyorlar. Çağın gereklerinden fakat oldukça radikal olan anayasa talebinin yanı sıra işçilerin de istekleri var : zorunlu fazla mesainin yasaklanması, çalışma saatlerinin azaltılması, ücretlerin artırılması. Saraya doğru yürürken çarın askerleri 10.000'lerce işçiye ateş açıyor ve öldürüyorlar. Çar'ın önünü alamadığı bir toplumsal tepkiye yol açıyor. Sanayi buruva kesim içerisinde dahi önemli etkileri oluyor. Devrimci mücadele Şubat ayından itibaren giderek radikalleşiyor ve tüm imparatorluğu sarıyor. Tüm bunlar olurken imparatorluk dışarda da Japonya ile savaşmakta. 1904 yılında polis sosyalizmiyle toplumsal hareketliliğin önünü alamadığı için halkın tepkisini başka bir yere çekmek ve emperyalizm konusunda doğudaki önemli rakiplerinden olan Japonya'ya haddini bildirmek için Mançurya üzerinden savaş açıyor. Bu savaşın çok önemli uluslararası sonuçları var. Osmanlı ve İran'ın uluslararası güç dengesi bakımından en önemli rakibi olan Rusya henüz gelişmekte olan bir güç tarafından yenilgiye uğratılınca Rusya gibi askeri bir devin bile gerekli teknolojik yenilikler sayesinde yenilebileceğini görüyorlar.

—> Rusya aşılayıcı bir yenilgi alıp, antlaşmaya imza atınca bürokrasinin ve ordunun çürümüşlüğü iyice ortaya çıktı. Ordu içi huzursuzluklar doğdu. 1905 ayaklanması sırasında henüz antlaşma imzalanmadığı için savaş devam ediyordu. Çar'ın işçileri bastırmak için kullanacağı ordusu da yenilgiye uğramış, insan kaybetmiş ve Çar'a da oldukça tepkili. Bunun bir örneği olarak : Potemkin Zırhlısı. Askerlere Odessa'da ayaklanan halka ateş açması emredildiğinde reddediyorlar, ayaklanıyorlar. Ayaklandıklarını diğer donanmadaki komutanlarına bildiriyorlar. Karadeniz'de belli bir süre gezdikten sonra Romanya'da demirleyip teslim olacaklar. Rus toplumu tüm kesimleriyle Çar'ın karşısına çıkınca 2.Nikola halkı yatıştırmak amacıyla Ekim Manifestosu'nu yayınlıyor. Bu manifesto, anayasal bir düzen getirilmesini, temel hak ve özgürlüklerin sağlanmasını ve bir yasama meclisi olan Duma'nın kurulmasını vaat ediyordu. Bu adım, özellikle liberal burjuvazi ve orta sınıflar arasında devrimci hareketlere karşı bir umut yarattı ve radikal unsurların desteğini azalttı. Duma'nın açılması, Çarlık yönetiminin baskıcı karakterini tamamen değiştirmese de, devrimci gruplar arasında bölünmelere yol açtı. Bazı kesimler, meclis yoluyla reformlar elde edilebileceğine inanarak daha ılımlı bir çizgiye yönelirken, diğerleri Çar'a olan güvensizliklerini koruyarak silahlı mücadeleye devam ettiler. Liberaller devrimin amacına ulaştığını ve bu kadarıyla yetinilmesi gerektiğini, burjuvalar bunun bir burjuva devrimi olduğunu dolayısıyla burjuva partilerinin öncülük etmesi gerektiğini, Bolşevikler ise burjuva sınıfının utangaçlığı yüzünden devrimci işçilerin gerçekleştirdiğini öncü siyasi partinin de buna göre belirlenmesi gerektiğini söyleyecek. İlk kez toplanırken dumanın danışma nitelikli kalmasını isteyen Nikola istediği gibi sonuçlanmayınca dumayı kapatacak ve yeni seçimler yapılmasını isteyecek.

—> Bu ayrışma, devrimci hareketin gücünü zayıflatacak. Çarlık yönetimi, devrimci hareketleri bastırmak için sert önlemler almaktan geri durmadı. Ordu ve polisin yoğun baskısı, grevlerin ve ayaklanmaların kanlı bir şekilde bastırılmasına yol açtı. Köylü isyanları ve işçi grevleri, devletin şiddetli müdahalesiyle karşılaştı ve halk arasında korku yayılmaya başladı. Devrimci hareketlerin gerilemesinde bir diğer önemli faktör, ekonomik durumun kısmen düzelmesiydi. 1905 yılındaki ekonomik kriz, devrimci eylemlerin temel nedenlerinden biriydi. Ancak 1906 yılına gelindiğinde ekonomik istikrar bir ölçüde sağlandı ve halkın memnuniyetsizliği azaldı. Son olarak, Çarlık yönetimi, devrimci hareketlere karşı toplumu daha etkili bir şekilde kontrol etmek için siyasi bölünmeleri kullanmayı başardı. Liberalleri, sosyalistlerden ve daha radikal unsurlardan ayırarak, devrimci bloğu parçalamayı başardılar. Böylece, devrimci dalga giderek sönümlendi. Rus devleti zorla bastırarak kadar güç elde edene kadar devrimci durum devam edecek. 1906'da Japonya'yla anlaşınca ve meclisi kapatacak kadar askeri güce sahip olunca 1905 Devrimi son bulacak. 1905 Devrimi dünya çapında kendinden sonraki kuşaklar için de etkili olacak. Ancak bu süreç, Rusya'daki siyasi gerilimleri ortadan kaldırmamış, ilerleyen yıllarda daha büyük bir devrime zemin hazırlamıştır.

—>2.Aleksandr 1881'de Halkın İradesi örgütü tarafından suikastle öldürülecek ve yerine 1918 senesinde ailesiyle beraber Bolşevikler tarafından kurşuna dizilerek öldürecek olan 2.Nikolay geçecek.

—> Programatik olarak beklenen gerçekleşmemesi açısından 1905-1848 karşılaştırması gelebilir.

—> Rus Devrimi'nde devrimci burjuva gücü olmamasına rağmen neden burjuva devrimi tartışması var? Aslında diğer devrimlerde burjuva devrimi tartışması yapılmasının sebebi 1905'teki tartışmalar. 1905'i okurken kendilerinden önceki devrimleri okuyup içinde bulundukları anı tahlil etmek zorunda kalıyorlar. Bu durumda da kapitalizmin yaşanması gerektiği kanısına varılıyor. Kapitalizmin yaşanması için siyasi bir devrim lazım ve bu da burjuva devrimi. Ancak onu yapacak bir burjuva sınıfı mevcut değil. Burjuvazi yapmayınca işçi-köylü ittifakı yapmak durumunda kalıyor. 1917'de örneğini gördüğümüz şekilde burjuva devriminin bir aşamasında ise sosyalist devrime geçilmesi gerekiyor diye düşünüyorlar. Bir çeşit teorik zorlama yaşanıyor. 1905'te ilk defa devrimin bir hedefi ve programı olacak. Programa dair tartışmalar, içinde bulunduğu toplumu nasıl tanımladığın ve buna ilişkin bir strateji oluşturmak örgütlenme biçimini belirleyecek. Devrimler tarihinin kırılma noktası çünkü bu tarihten sonra ortaya çıkan devrimciler toplumu tanımlayıp o an göre bir program oluşturma yoluna gidecekler.

1906 İran Devrimi

—> İran Devrimi 18.yy'ın sonlarında başlayan 1925 Devrimiyle Şah Rıza Pehlevi'nin iktidara geldiği zamana dek hükümlanlıkı süren Kaçar Hanedanı'na karşı yapılmıştır. Bu sürecin kırılma noktası 1906 Meşrutiyet Devrimi'dir. Bu devrimi anlamak için diğer devrimlerde olduğu gibi önceki süreçlere ve aktöerlemek gerekli. İran toplumu, Avrupa ve Osmanlı'da olduğu gibi 19.yy boyunca önemli dönüşümler geçiriyor. İran'daki birçok reform, dönüşüm Kaçar Hanedanlığı'nın önemli şahılarından, 1848'den 1896'da suikastle öldürölene kadar hükümlanlığı süren Nasreddin Şah döneminde yaşanıyor. 19.yy'da İran ekonomisi dünyaya açılıyor. İran milli pazarının dünyaya entegre oluşu kapitalist ilişkileri de geliştiriyor. Tipik 19.yy'ın gelişmelerinin örneklerini İran'da da görüyoruz. Modern kamusal alan, modern altyapı, modern eğitim kurumları ve beraberinde aydın zümrenin oluşması gibi yenilikler yaşanıyor. Taşımacılık, demiryolu, gemicilik gibi alanlarda tekeller oluşuyor. Bu alanlarda verilen imtiyazlar yüzünden meydana gelen toplumsal sorunlar da 1906'ya giden yolda önemli bir halkayı oluşturuyor. Basın-yayının ve aydın zümrenin artmasıyla muhalif gruplar doğuyor, birçoğu sürgüne gönderiliyor. Tıpkı Jöntürkler gibi İran'ın muhalfleri de yurtdışında örgütleniyorlar. Aydınlar, klasik ulema hiyerarşisinden bağımsızlaşarak modern bir siyasi ideolojik kurguya girişiyorlar ve bunu yaşadıkları toplumla özdeşleştirecek hareketlerde bulunuyorlar. Anayasa, parlamento gibi modern kurumların kökenlerini İslam'da arayarak batılı kurumları yerel toplumların terminolojisine tercüme etmeye çalışıyorlar. İran'ın aydınları, siyasi, entelektüel olarak ve taktiksel İslam coğrafyasındaki diğer ölkeleri de etkileyecekler. Aydınlar yani orta sınıf profesyonelleri bağımsız bir sınıf olarak kendi siyasetini yaratacaklar.

—> 1906 henüz yaşanırken açıklamak isteyen o dönemin aydınları Batı'nın kurumlarıyla, liberal, özgürlükçü düşünceleriyle İran'ı etkilemesi olarak açıklıyorlardı. Bu nedenle aydın sınıfın ortaya çıkışını liberal, burjuva düşüncesine ve aydınlanmacı fikirlere bağlı olarak anlatıyorlardı. Bu fikirlerin İran'ı dönüştürdüğünü düşünüyorlardı. Bu anlatı 20.yy boyunca devam etti. Batı okullarında İran Devrimi durağan olan İran toplumuna Batı'da gelen iktisadi eklemelenmenin dış dünyaya açılmasıyla bu fikirlerin ülkeye giriş yaptığı, tıpkı Osmanlı anlatısında olduğu gibi Batılılaşma sürecini yaşadıkları için meşrutiyet devriminin gerçekleştiği şeklinde anlatıldı. Durağan toplumu muasır seviyeye çıkardığını düşünen Batılı toplumların oryantalist düşüncesi. Bu oldukça eksik bir bakış açısı, toplum bunun dışında da dönüştü.

—> **19.yy'ın önemli toplumsal kesimleri** : çoğunluk köylü ve yönetici elitler. Kaçar Hanedanı modern devleti tesis etmeye çalıştığı 19.yy'da bile Tahran çevresi haricinde çok güçlü değildi. Dolayısıyla yönetime yardımcı 2 çeşit elit grubu mevcuttu : merkezi seçkinler ve yerel seçkinler. Yerel seçkinler eşraf, aşiret gibi başkentin dışında yer alan, bir yerin dini ya da sosyal yöneticileri, büyük toprak sahipleriydi. Merkezi elit ise saray etrafında yaşayan sarayın verdiği ayrıcalıklarla elit olmuş, vergi toplama hakkı olan kesimdi. Kentlerde çok önemli olan 2 sınıf daha vardı : tüccar ve ulema. İran'da buna çarşı-pazar ittifakı denir. Bu kesimlerin varlığı İran tarihindeki devrimler için çok önemli. Eşraflar kapitalistleşme süreci boyunca geçirdikleri dönüşümden bazen karlı bazen zararlı çıkıyorlar. Ulema ise bu dönüşüm içerisinde ortaya çıkan modern entelektüeller için hem rekabetçi hem de işbirliğine gidilebilecek bir unsur olarak varlığını sürdürüyor. İran'daki ulemalar, dini geleneğin kendine ait özellikleri sebebiyle Osmanlı'ya kıyasla daha bağımsız bir sosyal sınıf olarak varoluyor.

—> **19.yy'da İran** : 19.yy'daki kapitalist dönüşümle yabancı sermaye İran'a giriş yapıyor.

Gayrimüslim, Levanten gibi kesimlerin İran'a yerleşmesiyle çeşitli dini gruplar doğuyor. Bu sebeple dünya diplomasi tarihinde Osmanlı gibi İran da kolonize edilemeyen üzerinde güç mücadelesinin sürdüğü topraklara dönüşüyor. İngiltere Basra Körfezi'nden kuzeye doğru, Rusya ise Kafkaslardan güneye doğru olmak üzere İran üzerinde güç mücadelesi veriyorlar. 1906 öncesinde oluşan farklı dini ve sosyal kesimlerin örgütlediği cemiyetler toplumsal hayatı önemli oranda siyasallaştıracak.

—> **1906 Devrimi'nin kostümlü provası : 1891-92 Tütün Protestosu**. İran'ın Dünya'ya entegre olmasıyla yaşanan imtiyaz, tekel hakları, rejeye karşı yaşanan protesto. Telgraf hakları, İran nehirlerinde ulaşım hakları gibi tekeller yabancılara satılıyor. Yerli halk da rekabet kapasitesini düşürdüğü için bu kararlara öfkeleniyor. Tütün imtiyazının da bir yabancıya verilmesiyle diğer imtiyazlarda görülmeyen isyan patlak veriyor. Sokakta siyaseten ve toplumsal olarak çarşı-pazar işbirliğinin ilk önemli örneği yaşanıyor. Tüccarlar ve esnafın kepenk indirmesiyle ticaret duruyor. Halk vergi vermediği, tütün içmediği hatta Nasreddin Şah'ın cariyelerinin dahi katıldığı çok iyi örgütlenmiş bir eylemlilik. Zamanla yabancı düşmanlığıyla harmanlanan, pogromlara bile yol açan eylemlilik Nasreddin Şah'ın yüklü miktarda tazminat ödeyerek imtiyazları geri almasıyla sonuçlanacak. İran tarihindeki önemli başarıyla sonuçlanan ilk toplumsal hareketlilik.

—> **1896'da Nasreddin Şah suikastle öldürülüyor**. Çağın gidişatının sembolik bir göstergesi. 19.yy'da Fransa, Rusya, Osmanlı gibi yerlerde gözlemlediğimiz önemli bir olgu suikast ve terör. Yöneticiler bundan oldukça korkuyor ve önlem almaya çalışıyor. Binlercesi öldürülüyor.

—> 1896'da Muzafereddin Şah gelecek ve daha ılımlı bir şah olacak. 1906'da devrimden 1 sene sonra ölecek. Hükümranlığı sırasında oluşan toplumsal tepkiyi bastırabilmek için açılımlar yapacak, basın ve sivil örgütlenmelerin önünü açacak ancak başarısız olacak ve muhalefet daha çok örgütlenecek. Lüks harcamaları, Avrupa turları gibi masraflarını karşılamak için yabancı ülkelerden başta Rusya olmak üzere borç alacak ve maliyesi gitgide kötüleşecek. Maliyenin kötülüğü yüzünden borç aldığı ülkelere imtiyazlar vermek zorunda kalacak. Özellikle 1900'den sonra Ruslara önemli imtiyazlar satıyor ve borçları ödemek için vergileri arttıracak. Zaten yabancı sermayeyle rekabet etmekte zorlanan yerli sermaye vergi değişikliği ile 1904 civarında isyan etmeye başlıyor. Çeşitli aşiretler ülkenin her tarafından Şah'a telgraf çekerek bu vergilerin zulüm olduğunu söyleyecek ve kentlerde örgütlenmeye başlayacaklar. Bu tepkisellik kendini toplumsal gösterilerde gösterecek. 1905-6 yıllarında bazı kepenk indirme eylemleri olacak. Bunlardan birinde eşraf eylemi bastırmak üzere gönderilmiş askerlerden kaçarak camiye sığınacak.”Basti” olan yani “Bast” yapan sığınan, korunma talep eden kişiler İran tarihinde önemli yeri olan camilerin, medreselerin dokunulmazlığı sayesinde korunurlar. Fakat bu eylemde askerler bastileri camilere girerek alıyor ve çok büyük tepki çekiyor. Yine Şah'ın şeker fiyatının düşürülmesini talep etmesine karşın yapılan bir eylemde İran çapında bilinen camilerin restorasyonuna yardım etmiş, oldukça sevilen 79 yaşındaki önemli bir tüccar ve çevresindekilerin fiyat artışında kendilerinin suçlu olmadığını, karaborsacılık yapmadıklarını, Rusya ve İngiltere'nin piyasa mekanizmaları yüzünden arttığını dolayısıyla düşüremeyeceklerini söylüyorlar. Ancak Şah ve bürokrasisi onu dinlemiyor ve kamusal alanda falaka cezası veriliyor. Şah'ın zulmünün ifşası İran çapında duyuluyor.

—> 1905 civarlarında bir Seyyid'in de öldürülmesiyle toplumsal tepkiler gitgide büyüyor.

Birtakım ulemalar Şah'ın dokunamayacağı yer olan İngiliz Büyükelçiliği'nin bahçesine bast yapmak için istekte bulunuyorlar ve kabul görüyor. Kısa süre içerisinde 12.000 kişiyi bulan bastiler haftalarca Şah'tan anayasa ve meclis talebinde bulunuyorlar. Çaresiz kalan Şah kabul etmek zorunda kalıyor. Anayasa komisyonu topluyor ve bu komisyon kendini ulusal meclis olarak ilan ediyor. Bundan önce Şah askeri kullanarak halkı bastırmanın yanında rekabet halinde olan farklı aşiretleri birbirine düşürme politikasını da kullanıyor. Ancak 1906 öncesinde çeşitli gruplar farklı kaygılarla olsa da anayasa, oy hakkı ve meclis için seferberlik halinde olduğu için başarılı olamıyor. 1906'da anayasanın ilanıyla artık Şah kendisini Allah'ın yeryüzündeki gölgesi olarak tanımlayamıyor, tacının meşruluğunu halka borçlu olduğunu hukuki bir metinle kabul etmek zorunda kalıyor. İktidar dünyevileşiyor ve sekülerleşiyor. Bu dünyevileşme de bazı analizciler İngilizlerin etkili olduğunu düşünüyor.

—> Muzafereddin Şah'ın oğlu Muhammed Ali Şah döneminde farklı toplumsal kesimler öncelikli ortak amaçlarını olan meclisi gerçekleştirdikten sonra fikir ayrılıkları yaşamaya başlayacak. Her devrim sonrası olduğu gibi zaman hızlı akacak. 1907-8'de karşı darbe gerçekleşecek ve anayasa askıya alınacak. 1909'da 2.Meşrutiyet gerçekleşecek. Muhammed Ali Şah meşrutiyet karşıtı olduğu için tahtını koruyamayıp Rusya'ya kaçıyor. Onun yerine gelen Ahmet Şah silik bir figür ve 1925'de Pehleviler'e kadar iktidarda kalacak. 1911'den sonra devrimci durum sona erecek. Kazanımlar birtakım basın-yayın kurumlarının legalleşmesi, anayasa ve meclis olacak.

1917 Ekim Devrimi

—> Rusya'nın temelde 19.yy'daki sosyalist tartışmaları da etkileyen en önemli özelliği, Kıta Avrupası'nın çoğunluğu gibi tarım toplumu oluşudur. Rusya'da serflik 1861'de 2.Aleksandr tarafından kaldırılana dek, köy komünleri ise 1906'ya kadar hukuki ve idari açıdan tanınırlığı son bulana dek devam etmiştir. Serflik kaldırıldıktan sonra serf sahiplerinin mağdur olmaması için kurtulmak isteyen köylülerden bedel ödenmesi istendi. Haftanın belli günlerinde angaryaları yapmaya, çalışmaya devam edebilir ya da parasını ödeyebilirlerdi. Serflikten kurtulmak isteyenlerin devlete borçlanması, devletin kendilerine toprak vermesi ile sonuçlandı. Ancak toprakların ailelerin geçimine yeterli gelmemesiyle serflerin mağduriyeti giderilemedi aksine yoksullaştılar. Dolayısıyla reform, devrim kazanımı olarak serfliğin kaldırılması entelektüeller arasında hayal kırıklığı ile sonuçlandı ve tepkilere sebep oldu. Serfliğin ilgasıyla köylüler özgürleşmediği için özgürlük için halkı örgütlemek gerektiği söylemleri Rusya'da 19 ve 20.yy boyunca sürecektir "popülizm" akımının doğmasına neden olacak. Kuşaklar arasında kırılmalara yaşansa da sosyalist devrimcilere kadar giden damarın başlangıcı burasıdır. Bu damar öncesinde Slavcılar-Batıcılar sonrasında popülistler ve Marksistler olarak ayrılacak. Slavcılar Rusya'nın kendine özgü karakteri olduğunu ve Avrupa ile karşılaştırılmasının yanlış olduğunu, Batı'nın geçmiş olduğu aşamalardan geçmek zorunda olmadıklarını söyleyecekler. Batıcılar Rusya'nın Batı'dan çok farklı olmadığını dolayısıyla medeniyet basamaklarının Batı'ya benzer biçimde çıkılması gerektiğini söyleyecekler. Bu grupların içinde Çar yanlıları ve karşıtları bir arada.

—> 19.yy'ın 2.yarisında bu tartışma Popülizm-Marksizm arasında görülecektir. Ortodoks Marksizm'inden etkilenen Lenin gibi entelektüeller Rusya'da kapitalizmin geri döndürülemez olduğunu, kapitalizmi atlayarak bir başka sisteme geçilemeyeceğini söyleyecekler. Popülistler Rusya'da hakim tarzın köy komünleri olmasına dayanarak sosyalist düzene direkt geçilebileceğini savunacaklar. Bu tartışmalar 19.yy boyunca Rusya'nın içinden geçmekte olduğu dönüşümü yansıtmaktadır. Rus aydınlarının parçası olduğu modern devlet hızla gelişmiştir, içerisinde entelejansiya denilen sistemden memnun olmayan modern profesyonelleri barınmaktadır. 19.yy'da yaşanan kapitalist dönüşüm, sermaye ve sanayi yatırımı kendi işçi sınıfını ortaya çıkarmıştır. Kafkasya'da merkezi Bakü olmak üzere 20.yy'da görmeye alıştığımız sınıf bilincine sahip işçi sınıfı ortaya çıkmıştır. Sanayi işçisi ve köylü işçi olguları doğmuştur. Diğer ülkelerin aksine 200-300 işçinin çalıştığı iş merkezleri azınlıkta, 2000-3000 işçinin çalıştığı fabrikalar çoğunluktadır. Bundan dolayı da yüksek sayıda işçinin yüksek teknoloji kullanarak çalıştığı işçi bilincinin radikalleştiği sanayi merkezleri mevcuttur. 19.yy'da Rusya bir köylü denizi ise çok fazla işçi adasının bulunduğunu söyleyebiliriz.

—>1905-17 arasında Popülistler itibar kaybederken Marksistler güçleniyor. Popülistler arasında suikast tipi eğilimler popülerlik kazanıyor. Bu suikast eylemleri de önemli köylü ya da işçi ayaklanmalarına yol açmadığı için muhafazakarlaşacaklar. 1917'deki işçi eylemlilikleri 1905'teki kadar kuvvetli olmayacak ancak hiçbir zaman sönümlenmeyecek. 1908-12' de önemli grevler meydana gelecek. Kendiliğindenci hareketler yaşanacak. Savaş sonrası toparlandığı için Çarlığın siyasi muhalefeti dağıtma gücü olacak.

Savaşlar yaşanmasaydı devrimler olur muydu?

—> Bir görüşe göre savaş devrimci durumu iktisadi olarak tetikledi ve aldıkları yenilgi aslında Çarlığı zor aygıtını kullanamaz hale getirdi ve devrimciler için siyasi oanak meydana geldi. Bir başka görüşe göre savaş olmasaydı devrim daha erken bile olabilirdi. Savaş ekonomisi ve mobilizasyon devrimi geciktirdi. Çar'ın Japonya'ya savaş açmasındaki temel amaç halkın dikkatini krize çekmekti. 1905'te Rusya aşağılandığı için devrimci durum ortaya çıktı.

—> 1.Dünya Savaşı başladığı esnada Çarlık'ın destekçisi olan egemenler, soylular ve burjuvazi savaşın diledikleri gibi ilerlememesi sebebiyle birkaç yıl içinde savaş karşıtı hale gelmişti. Egemenler arasında çarlığın devam edeceğine dair inanç çok radikal biçimde azalmıştı. 1917 Şubatına gidilirken işçi ayaklanmaları ortaya çıktığında egemenler arası çatışma olduğu için devlet 1905'te olduğu gibi sert cevap veremiyor. Cephede olan askerleir bir kısmını ayaklanmaları bastırmaya yollamaya çalışan 2.Nikolay'a tepki gösteriyorlar. Rus ordusu ve subay takımı 1905'te hala devrimci iradeye zor kullanırken 1917'de ordunun üst kademesi dahi ortaya çıkan ayaklanmaları bastırmaya dair bir irade göstermiyordu. Cephede yürütülen savaş karşıtı propagandalar ve üretimin durması sebebiyle en büyük talep savaşın sona erdirilmesiydi. 1917 Şubat'ında egemen blok dağılıyor ve Nikolay'ın yeğeni Çar olmayı kabul etmediği için Çarlık iktidarını kaybediyor, yerine liberal burjuvazinin hakim olduğu bir geçici hükümet geliyor. 1917 Şubat'tan sonra Fransız Devrimiyle karşılaştırılabileceğimiz bir dönem başlıyor. Siyasal mücadelenin ve geçici hükümetlerin radikalleşerek hızla değiştiği, her devrim sonrası olduğu gibi tarihin hızlı aktığı bir dönem. Nisan'a kadar 1.geçici hükümet, sonrasında Menşeviklerin taraf olduğu bir hükümet gelecek.

—> Liberaller hükümete geldiği andan itibaren savaş yanlısı davranıyorlar. Ruslar'ın kötü durumda oluşunu Çarlık'ın savaşı iyi yönetememesine bağlıyor. Bu da alt sınıfta hayalkırıklığı yaratacak. Şubat Devrimi'nden sonra 2'li hükümet ortaya çıkacak. Bazı yerlerde geçici hükümet mevcutken bazı yerlerde yerel sovyetler mevcut. Halkın çeşitli kesimleri aşağıdan iktidar aygıtı üretecek. İşçilerin savaşın durdurulmasına dair taleplerine tutarlı bir şekilde cevap veren Bolşevikler, sosyalistler savunma savaşı olmadıkça savaşılmaması gerektiğini, emperyalist savaştan çıkıp Rusya içerisinde devrimci bir savaş yürütülmesi gerektiğini söyleyecekler. Menşevikler ilk geçici hükümet esnasında liberallerin dahil olduğu bir hükümete dahil olunmaması gerektiğini çünkü bunun burjuva demokratik bir aşama olduğunu düşünüyorlar. 2.geçici hükümet Menşevikler'in hükümete üye vermeleri ve buna rağmen savaştan çekilmemeleri, bu esnada Bolşeviklerin tutarlı siyasal söylemleri olması onlara yaz aylarında prestij kazandırıyor. Temmuz ayında Kerenski Hükümeti'nden beklenen reformların gerçekleştirilmemesi ayaklanmalara sebep olacak. Bu esnada kendilerini Fransız Devrimi'yle karşılaştırarak Kerenski'nin Bonapartlaştığını söyleyecekler. Bolşevikler'in iktidarı ele geçirme süreçleri ise Robispierre'yi anımsatacak.

1917 Şubat devrimi sonrası Ekim'de Bolşevikler'in iktidara gelmesi devrim mi darbe miydi?

—> Şubat devriminde 1905 gibi kitlelerin kendiliğinden sokağa döküldüğü muazzam bir ayaklanma gerçekleşmediği için uzun seneler özellikle Soğuk Savaş döneminde darbe olarak nitelendiriyorlar. Revizyonist okulun yaptığı tartışmalarla birlikte bu iddia zayıflıyor. Çünkü 1917 Devrimi Şubat'ta bitmiyor. Sonrasında çıkan iç savaş bile devrimin bir parçası. Tıpkı Fransız Devrimi'nin 1795'e kadar sürmesi gibi.

—> Temmuz ayaklanmaları, Bolşevikler'i iktidara taşıyan sosyal destek, sosyal seferberlik ve mobilizasyon devrimci durumun devamlılığına işarettir. 1918'de iktidarda Bolşevikler varken devrimci nitelikte çok ciddi ayaklanmalar olmuştur. Bu devrimci sürecin bir parçası sovyetlerin kitleleşmesi ve kadroların tasfiyesidir. 1917 Ekim'i devrimin bir parçası, yalnızca ikili iktidar tartışmasının karakteri değişiyor. 1917'de Sovyetler bir iktidar aygıtı olarak örgütlenip kitleleşiyor ve iktidara sahip oluyor.

FRANSIZ DEVRİMİ VE 1917 EKİM DEVRİMİ

- **Fransız Devrimi** modern demokrasilerin temellerini atmıştır. İnsan hakları, anayasal yönetim ve vatandaşlık kavramları, dünya çapında etkili olmuştur. Devrim, ulusal bağımsızlık hareketlerine ve burjuva devrimlerine ilham kaynağı olmuştur. Evrensel insan hakları ve özgürlük mesajını taşımış, uluslararası devrimci dalgalara ilham vermiştir. **Ekim Devrimi** sosyalist devrimlerin başlangıcını temsil etmiştir. Özellikle 20. yüzyılda dünya çapında sosyalist ve komünist hareketlerin yükselmesine öncülük etmiştir. Sovyetler Birliği'nin kurulması, dünya siyasetinde yeni bir kutbun ortaya çıkmasına neden olmuştur. İşçi sınıfının kurtuluşu ve sınıfsız toplum ideali üzerinden, ezilen halklara ve sömürge uluslara cesaret vermiştir.
- Hem Fransız Devrimi hem Ekim Devrimi gerek tartışmaları gerek devrim süresince yaşanan aşamalar bakımından kendilerinden sonra gelen devrimlerin ajandası, öncüsü olmuştur. Kendilerinden sonra gelen devrimci hareketleri dönüştürmüşlerdir.